

ADHD & Kriminalitet

En kvalitativ studie om sambandet mellan ADHD och kriminalitet

Av: Momodou Drammeh & Amal Abdullahi

Handledare: Cheick Wagué
Södertörns högskola | Institutionen för samhällsvetenskaper
Kandidatuppsats 15 hp
Ämne | vårterminen 2023
Socionomprogrammet med storstadsprofil 210 hp

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Sammanfattning

Ungdomsbrottslighet är ett stort och nutida samhällsproblem, enligt forskning kan ungdomar med ADHD ha en ökad risk att begå kriminella handlingar. Av den anledningen har vi valt att studera unga före detta kriminella med en ADHD-diagnos för att få en ökad kunskap och förståelse kring sambandet ADHD och kriminalitet. Studien vi använt oss av är en kvalitativ studie där vi intervjuade fyra unga vuxna och inhämtade det empiriska materialet utifrån deras tidigare erfarenheter kring den kriminella livsstilen. Vi intervjuade även fyra socialarbetare som arbetar med ungdomar, tre av dem arbetar på en ungdomsenhet och en arbetar som fältarbetare. Vi valde att intervjua både före detta kriminella med ADHD och socialsekreterare för att försöka få en gemensam syn på problemet varför/och hur ungdomar med ADHD-diagnos ofta hamnar i brottslighet, kriminalitet eller annat antisocialt beteende. De unga delade med sig av sina tidigare livserfarenheter, om sin syn på orsaken till att de valt den kriminella banan samt på sin ADHD-diagnos. Socialsekreterarna svarade på frågor om vilka förebyggande samhällsinsatser som står till buds och hur effektiva dessa insatser är. För att få en ökad kunskap har vi fokuserat på riskfaktorer som ansågs kunna ligga till grund för den kriminella livsstilen, kopplat till ADHD-diagnos. Den teoretiska referensramen omfattar begreppen stämpling, stigma, boendesegregation, samt för socialarbetarintervjuerna relationskompetens och omsorgsprofessionalitet. I resultatet belyser ungdomarna, faktorer som familjerelationer, boendesegregation, skola, och bristfällig vård och insatser som bidragande orsak till att de har hamnat i kriminalitet. Socialsekreterarna uttryckte osäkerhet vad gäller effekten av de insatser som erbjuds ungdomarna, samt betydelsen av att göra ”det där lilla extra” för att lyckas hjälpa den unga att nå sina mål.

Nyckelord: ADHD, ungdomskriminalitet, insatser, antisocialt beteende, riskfaktorer, relationsskapande, samverkan

Abstract

Juvenile delinquency is a major and contemporary societal problem, according to research, young people with ADHD may have an increased risk of committing crime. For this reason, we have chosen to study young former criminals with an ADHD diagnosis in order to gain an increased

knowledge and understanding of the connection between ADHD and crime. The study we used is a qualitative study, where we interviewed five young adults and obtained the empirical material based on their previous experiences with the criminal lifestyle. We also interviewed four social workers who work with young people about their methods to support young people who risk a negative development. We chose to interview both former criminals with an ADHD diagnosis and social workers, to try to get a common view of why / and how young people with an ADHD diagnosis often end up in crime or other antisocial behavior. The young adults shared their previous life experiences, why they chose the criminal path and their ADHD diagnosis. The social services social workers were asked questions about the preventive social interventions available, their effects. In order to gain increased knowledge of the various issues, we have focused on risk factors that the respondents considered to be the basis for the choice of the criminal lifestyle linked to ADHD diagnosis. The theoretical frame of reference is based on stigma, housing segregation, relationship skills and care professionalism. The results showed, according to the young adult that factors such as destructive family relationships, housing segregation, shortcoming in school, lack of care and preventive interventions, together with a late ADHD diagnosis as contributing factors that has led to them end up in crime. Among the social workers there was doubt about the effectiveness of the interventions offered. They also highlighted the importance of “the small extra efforts” to succeed in helping the young person to achieve their goals.

Keywords: ADHD, juvenile delinquency, interventions, antisocial behavior, risk factors, relationship building, collaboration

Förord

Vi vill rikta ett riktigt stort tack till våra respondenter som delade med sig av sina berättelser, livsöden och verklighet. Utan er hade vi inte kunnat genomföra denna uppsats!

Vi vill även rikta ett tack till vår handledare som kommit med råd och förbättringsmöjligheter under uppsatsskrivandet. Vi vill slutligen tacka våra nära och kära som har stöttat oss under stunder där det har varit ansträngande. I denna uppsats har alla avsnitt delats upp likvärdigt mellan oss författare.

Innehållsförteckning

.....	1
Sammanfattning.....	2
Abstract	2
Förord.....	3
Kapitel 1.....	7
Inledning.....	7
<i>Problemformulering.....</i>	<i>8</i>
<i>Syfte & Frågeställning.....</i>	<i>9</i>
<i>Begreppsdefinition.....</i>	<i>10</i>
<i>ADHD.....</i>	<i>10</i>
<i>Kriminalitet och ungdomsbrottslighet.....</i>	<i>10</i>
<i>Normbrytande beteende.....</i>	<i>11</i>
Kapitel 2.....	12
Tidigare forskning.....	12
<i>ADHD och kriminalitet</i>	<i>12</i>
<i>Risk & Skyddsfaktorer</i>	<i>14</i>
<i>Skola & Sociala relationer.....</i>	<i>15</i>
<i>Preventiva insatser.....</i>	<i>16</i>
<i>Relationsskapande.....</i>	<i>18</i>
<i>Samverkan</i>	<i>19</i>
Kapitel 3.....	20
Teoretiskt perspektiv.....	20
<i>Risk & skyddsfaktorer</i>	<i>20</i>
<i>Stämpling</i>	<i>21</i>
<i>Boendesegregation.....</i>	<i>22</i>
<i>Relationskompetens.....</i>	<i>22</i>
<i>Omsorgsprofessionalitet.....</i>	<i>23</i>
Kapitel 4.....	25

Metod.....	25
<i>Förförståelse</i>	<i>25</i>
<i>Litteratursökning.....</i>	<i>25</i>
<i>Urval.....</i>	<i>26</i>
<i>Om intervjuerna</i>	<i>27</i>
<i>Om bearbetning och analys</i>	<i>28</i>
<i>Etiska överväganden.....</i>	<i>29</i>
<i>Metodreflektion</i>	<i>31</i>
<i>Studiens tillförlitlighet och överförbarhet.....</i>	<i>31</i>
KAPITEL 5	33
Resultat	33
<i>Klientstudie</i>	<i>33</i>
<i>Bostadsmiljö.....</i>	<i>33</i>
<i>Relationer, familj/vänner.....</i>	<i>34</i>
<i>Skola och skolproblem</i>	<i>36</i>
<i>Preventiva insatser i skolan</i>	<i>37</i>
<i>Personalstudien.....</i>	<i>39</i>
<i>Insatser & arbetsmetoder.....</i>	<i>39</i>
<i>Relationsskapande.....</i>	<i>40</i>
<i>Samverkan</i>	<i>42</i>
Analys.....	43
Klientstudien.....	43
<i>Risk & Skydd</i>	<i>43</i>
<i>Relationer, Familj/vänner</i>	<i>44</i>
<i>Skola.....</i>	<i>45</i>
<i>ADHD.....</i>	<i>45</i>
<i>Personalstudien.....</i>	<i>46</i>
<i>Insatser & arbetsmetoder.....</i>	<i>46</i>
<i>Relationsskapande.....</i>	<i>47</i>
<i>Samverkan</i>	<i>49</i>
Kapitel 6.....	51
Diskussion.....	51
Slutsats.....	56

Förslag till vidare forskning	60
Referenslista	61
Bilagor	66

Kapitel 1

Inledning

Under senare år har det pågått en samhällsdebatt om en ökning av diagnostisering vad gäller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) hos barn och unga, men även hos den vuxna populationen. Enligt centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (2017, s. 1) har diagnostisering av NPF ökat mellan åren 2011–2016. En av diagnoserna som uppmärksammats är Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). Enligt Socialstyrelsen (2019, s.7) uppskattas förekomsten av ADHD bland skolbarn vara mellan 5–7 procent. Diagnosen är dubbelt så vanlig bland pojkar och en förklaring till denna överrepresentation är att pojkars symptom är mer tydliga och synliga än hos flickors, då de är mer utåtagerande (Abrahamsson 2010). Det innebär att 6,7–9,3 procent av pojkarna och 3,3–4,7 procent av flickorna kan väntas ha ADHD (Socialstyrelsen, (2019, s.7).

Ur ett samhälleligt perspektiv anses en kriminell handling vara förknippad med ett avvikande personligt beteende. Idag sker en omfattande forskning kring kriminalitet. Framför allt söks de bakomliggande orsakerna (Slutrapport, ADHD i kriminalvården, s. 15).

Individer med ADHD kan ha svårigheter i form av kognitiva och exekutiva dysfunktioner, vilka påverkar individen negativt (Gillberg, 2013). Exekutiva funktioner kännetecknar de psykiska egenskaper som för människan gör det genomförbart att över tid bibehålla en plan för ett mål som inte är inom direkt räckhåll. Dessa funktioner omfattar förmågan att strukturera, planera, genomföra sysslor, upprätthålla fokus och förhindra störningar som försvagar funktionsförmågan. Detta kan vara socialt, i hemmiljön, på arbete, i skola eller vid aktiviteter på fritiden (Gillberg, 2013, s. 40). Individer med ADHD kan ha svårigheter att hantera känslor eller kontrollera sitt beteende och därmed sitt agerande i krävande situationer (Gillberg, 2013, s. 30). Liknande svårigheter kan ha en inverkan på individers vardag såsom sociala färdigheter, relationer och skolprestationer.

En del forskare anser att samsjuklighet mellan ADHD och andra (NPF) diagnoser kan förhindra individers möjlighet att må bra med ett vanligt liv med allt vad det innebär (American Psychiatric Association, 2013; Riksförbundet Attention, n.d.). I avsaknad av sociala insatser för att lyckas i

samhället, riskerar individer med ADHD att ofrivilligt ådra sig ett liv i utanförskap eller en tillvaro med social problematik, såsom beroende och/eller kriminalitet (Allgulander, 2008; Glass & Flory, 2010). Detta kan resultera i att ungdomar med ADHD-diagnoser kan utveckla normbrytande beteenden, vilket kan handla om att de utvecklar ett beteendemönster, som bryter mot de regler och normer i uppväxtmiljön, som förväntas accepteras av individen. Exempelvis att snatta, skolka och bryta mot föräldrars regler. Dessa beteenden kallas för icke aggressivt normbrytande beteenden. Ett aggressivt normbrytande beteende, däremot, syftar till företeelser som till exempel slagsmål, sexuellt ofredande och djurplågeri (Andershed & Andershed, 2008–2009, s. 5). Det finns även andra orsaker till liknande beteende, som exempelvis antisocialt beteende och asocialt beteende. Gemensamt för dessa är att de orsakar beteenden, som överskrider de rådande eller de existerande normerna i samhället. Ett normbrytande beteende genereras vanligen under uppväxtåren (Andershed & Andershed 2008–2009).

Problemformulering

Enligt forskningen kring riskfaktorer har man kunnat konstatera att det finns en tydlig korrelation mellan ADHD och kriminalitet. Utifrån en amerikansk forskningsstudie som utfördes 2012 kunde man påvisa att det fanns ett trefaldigt större risk att hamna i kriminalitet om man hade ADHD och inte fick behandling för sin diagnos i jämförelse med individer som inte hade några diagnoser (Klein et al. 2012, s. 1299).

Även inom svensk forskning har man kunnat visa på sambandet mellan ADHD och en överrepresentation hos ungdomar med diagnosen gällande kriminalitet (Åström, 2016, s. 22). Vidare belyser även statistik från kriminalvården att intagna med ADHD-diagnoser är alltifrån femfaldigt till tiofaldigt större än hos genomsnittet bland populationen i samhället (Simonsson & Lundholm, 2016, s. 9).

Till följd av den tilltagande gängkriminaliteten och det dödliga våldet bland ungdomar i Sverige har en stor del av medierapporteringen kommit att handla om vilka åtgärder som de politiska beslutsfattarna i samhället ska använda sig av för att få bukt med problemen. Fastän att forskningen tydligt visar på sambandet mellan ADHD och kriminalitet negligeras detta faktum i diskursen kring problematiken och därmed får denna kunskap inte gehör i sammanhanget, vilket får till följd att dess bidrag inte blir en del av lösningen på problemet. Den ständiga diskursen om

problematiken kretsar idag mestadels kring att de politiska beslutsfattarna måste ta i med hårdhandskarna och bestraffa ungdomarna hårdare, i syfte att skapa rubriker och dra till sig väljare, istället för att använda sig av välbeprövade forskningsunderlag som stipulerar hur man kan stävja samt minska kriminalitet hos ungdomar i samhället. Detta torde vara huvudfokus hos de politiska beslutsfattarna, och inte sensationsskapande utspel och ögonbrynshöjande utfall, då det är dessa politiker som har gett kriminalvården i huvuduppdrag att verka för att förhindra återfall i kriminalitet hos ungdomar enligt förordning (2007:1172).

Då sambandet mellan ADHD och kriminalitet har tydliggjorts av forskningen, i vilken ADHD ses som en tämligen stor riskfaktor för att ungdomar i mycket större utsträckning är benägna att begå brott, torde detta vara incitament nog för våra politiska beslutsfattare att ge berörda myndigheter i uppdrag att verka förebyggande i ett så tidigt skede som möjligt för att stävja att ungdomar med ADHD-diagnoser dras in i kriminella miljöer.

Syfte & Frågeställning

Syftet med denna studie är att undersöka vägar in i kriminalitet för unga personer med ADHD samt vilka riskfaktorer det finns för att de ska utveckla en kriminell livsstil. Därtill vill vi även undersöka huruvida respondenternas uppväxtvillkor haft en inverkan på att dessa har hamnat i utanförskap och dragits in i kriminalitet.

Vidare ämnar vi även undersöka socialarbetares erfarenheter av att arbeta med målgruppen, samt huruvida dessa upplever att de förebyggande insatserna som erbjuds av socialtjänsten till de unga har den inverkan som den är avsedd för, nämligen att förebygga att unga personer utvecklar en kriminell livsstil.

-Vilka faktorer kan bidra till att unga personer med ADHD hamnar i kriminalitet?

-Vilka förebyggande samhällsinsatser står till buds för att stävja att unga personer med ADHD inte riskerar att hamna i kriminalitet?

Begreppsdefinition

ADHD

Under 1930-talet benämndes ADHD-diagnosen som Minimal Brain Damage (MBD) och reviderades sedan till Minimal Brain Dysfunction, 1980-talet växte begreppet ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) fram och är än idag den dominerande benämningen.

Omvandlingen av begreppet resulterade i att kärnsymtomen preciserades till beteendeproblematik inom områdena uppmärksamhetsbrist, överaktivitet och impulsivitet (Christopher Gillberg, 2013, s.14–15,17). ADHD-diagnosen baserades på skattning, med hjälp av amerikanska psykiaterföreningens diagnostiska manual med detaljerad symtomförteckning (DSM-5). I samband av diagnostiseringen måste sex av nio kriterier förekomma inom områdena hyperaktivitet/impulsivitet och sex av nio kriterier inom ouppmärksamhet. Utöver det ska symtomen dessutom ha varit pågående i minst 6 månader som tabellen här nedan visar (Ibid, s. 18).

Kriminalitet och ungdomsbrottslighet

Begreppet kriminell är något som används idag och kopplas till beskrivningen av olika individers beteende, levnadssätt eller umgänge och kan till och med förknippas med en persons identitet. Enligt Svenska Akademiens ordbok blir en individ kriminell när hen utfört ett brott som strider mot samhällets lagar (SAOB 2010).

Ungdomsbrottslighet kan anses vara en "brottslighet som ungdomar begår". Enligt Nationalencyklopedin är brottslighet en "sammanfattande term för begångna straffbelagda handlingar". I Sverige blir individen straffmyndig vid femtonårsåldern och kan dömas för brott vid domstol, vilket gör att kriminalstatistik för de som är yngre än 15 år är begränsat (Estrada & Flyghed, 2013)

Normbrytande beteende

En norm kan beskrivas som en oskriven regel om hur man ska agera moraliskt. Oskrivna regler är nödvändigtvis inte entydiga eftersom olika människor har olika syn på vad som anses vara rätt och fel. Normer kan uppfattas olika beroende på kulturen i respektive samhälle. Att normbrytande beteende är något destruktivt på en skala med olika allvarlighetsgrad råder det dock inget tvivel om. Exempel på normbrytande beteenden kan bland mindre allvarliga sådana vara: skolk, klottring, snattning med mera och exempel på normbrytande beteenden som är mer skadliga för omgivningen kan vara: slagsmål, hot, sexuellt ofredande med mera (Socialstyrelsen, 2020).

Kapitel 2

Tidigare forskning

Av de valda forskningsartiklar har alla som gemensam nämnare, att de berör problematiken kring ADHD samt vilka **risk- och skyddsfaktorer** som är avgörande för huruvida ungdomar riskerar att utveckla en kriminell livsstil eller inte. De **riskfaktorer** som lyfts fram är utanförskap till följd av boendesegregationen, misslyckad skolgång, kriminell livsstil, psykisk ohälsa, dålig umgängeskrets bristande familjeförhållanden samt annan härkomst än "svensk". De skyddsfaktorer som framkom var en känsla av samhörighet, goda familjeförhållanden, goda studieresultat, förebyggande insatser samt tidig inblandning från socialtjänstens sida, samverkan och relationsskapande.

ADHD och kriminalitet

Funktionsvariationen ADHD kan vara en bidragande orsak till att en individs beteenden och handlingar kan uppfattas som normbrytande, då personer med diagnosen ADHD kan hamna i olika situationer där de inte kan kontrollera sina impulser. ADHD utgör en väldigt komplex problematik därmed är det viktigt att komma ihåg att långt ifrån alla med diagnosen begår brott. Dock är kopplingen ADHD och kriminalitet den centrala frågan i denna studie. Det finns diskrepanser kring synen på ADHD och kriminalitet utifrån den tidigare forskningen som vi har använt oss av. I en studie som genomfördes av Molina, Pelham, Gnagy, Thompsson & Marshal. (2007) framkommer exempelvis att ungdomar med ADHD-diagnos hade fler kopplingar till brott än ungdomar som inte hade ADHD. Studien visade dock att ungdomar med ADHD inte var inblandade i de grövre brotten, utan mer i brott av mildare slag. En annan studie av Diallo, Jones & Westen (2009) visade däremot att ungdomar med ADHD såväl som personlighetstyper med olika drag av impulsivitet, tenderar att begå spontana brott i så stor utsträckning som över 70%. Dessa personlighetstyper i likhet med ungdomar med ADHD-diagnos kan visa tecken på dålig självkänsla, känner sig ofta misslyckade i skolan, de blir lätt uttråkade och har lätt för att hamna i missbruk, vilket gör att även dessa individer lätt dras till kriminellt sällskap och därmed börjar begå brottsliga handlingar.

I en annan studie, av Sibley et al. (2010), framkom att även ungdomar utan diagnosen ADHD befinner sig i riskzonen för att utföra mindre allvarliga brott under tonåren, men skillnaden är att ungdomar med ADHD har en ökad risk att utföra allvarligare brott och då särskilt de som befinner sig i de yngre tonåren. Falk, Lee & Chorpita (2017) hävdade i sin studie att det inte fanns en sådan ökad risk för ungdomar som har diagnosen ADHD, utan att ungdomar med såväl som utan diagnos löpte lika stor risk att hamna i kriminalitet och brottslighet. Däremot framkom det att ungdomar med ADHD hade en större benägenhet att vara aggressiva vilket i sig kunde ha en påverkan på den ungas tendens till brottsliga handlingar. Ytterligare en studie av Mallet, Dare & Seck (2009) invänder sig mot att det fanns ökad risk för ungdomar specifikt med ADHD att begå kriminella handlingar. Slutsatsen i denna studie påvisade istället att någon form av depression hos vissa ungdomar kunde vara kopplad till kriminalitet. I en annan studie av Gudjonsson, Sigurdsson, Sigfusdottir & Young (2012) såg man inte heller ett direkt samband mellan ADHD och kriminalitet. I denna studie hävdade man däremot att det fanns ett samband mellan ungdomars missbruk av olika substanser och kriminalitet snarare än ADHD. I studien av Molina et al. (2007) med sin teori om ett samband mellan ADHD och brottslighet framkom dessutom att kriminella ungdomar med ADHD-diagnos visade sig ha ett större substansmissbruk än andra ungdomar (Molina et al., 2007a, s. 652).

En kartläggning av förekomsten av ADHD och brottslighet gjordes i två studier av Anckarsäter et al. (2007) Den ena studien genomfördes på två olika vårdhem för ungdomar ledda av SIS (statens institutionsstyrelse) och den andra studien gjordes på ett HVB-hem. På SIS-boendena, vars ungdomar bestod av både pojkar och flickor, visade det sig att 39% av ungdomarna hade ADHD-diagnos. I studien på HVB-hemmet påvisades att fler än hälften av de boende uppfyllde kriterierna för ADHD-diagnos redan under sin barndom och fler än hälften av dessa var pojkar (Grieger & Hosser, 2012). På hemmet bodde även ungdomar med komorbiditet av diagnoserna ADHD och trottsyndrom och det framkom att de med denna kombination löpte större risk att begå brottsliga handlingar samt att hamna på institution. Bland dessa var dessutom risken för att de skulle begå allvarligare brott än ungdomar med enbart ADHD-diagnos. Även de ungdomar som fått diagnosen ADHD och trottsyndrom i tidig ålder, hade större risk att hamna i brottsligt beteende, och att det fortgick i vuxen ålder (Sibley et al 2010). I studien såg man även en stor skillnad mellan pojkar och flickor. Pojkarna hade större tendens att hamna i brottslighet än

flickorna (Solits et al 2017; Gudjonsson et al 2012). Kombinationen av detta visade, att dessa ungdomar hamnar i kriminalitet i tidig ålder, i olika typer av brott och även allvarlig form av kriminalitet.

Risk & Skyddsfaktorer

Åtskilliga studier har uppvisat att ADHD är en riskfaktor för kriminalitet särskilt ungdomskriminalitet. Dalsgaard, Mortensen, Fyredenbergs & Thomsen (2013) har studerat tänkbara riskfaktorer hos barn och ungdomar med ADHD i samband med utförandet av kriminell handling i vuxen ålder. Studien syftar till att undersöka om personer med ADHD kommer att bli dömda för kriminellt agerande i vuxen ålder i större omfattning än medborgare i allmänhet. Resultaten av (Dalsgaard et al. 2013 & Fletcher, 2014) studien visar på att ungdomar med kombinationen ADHD, av typen impulsivitet och överaktivitet, i högre grad riskera att medverka i kriminella handlingar än de med primärt uppmärksamhetssvårigheter Dalsgaard et al. (2013). Fletcher, (2014) rapporterar att barn med ADHD-diagnos oftare begår brottsliga handlingar, i förhållande till barn utan diagnos. Studien undersökte långsiktiga påföljder av ADHD under barndomen, genom olika variabler. ADHD-symptom, skolprestationer, arbetsliv, sociala relationer, familjeförhållanden, etnisk bakgrund och kön var några av de variabler som mättes i samband med kriminellt agerande. Riskfaktorer förklaras vara av individspecifika drag, såsom etnicitet, kön, ekonomisk status, utbildning, familjereaktioner, sociala relationer (Fletcher, 2014 & Dalsgaard et al. 2013). Vidare beskrevs samhällskaraktäristiska faktorer som arbetslöshet, socioekonomisk status, små ekonomiska tillgångar, förenat med ungdomens svårighetsgrad av svårhanterlig ilska och impulsivitet påverka utgången (Fletcher, 2014).

Mrug et al. (2012) redogör för en tänkbar tolkning av den ökade risken för ungdomar att begå brottslig aktivitet, för dem som blev uteslutna bland kamrater i skolan. Enligt denna tolkning söker sig ungdomar till likasinnade, vilket kan leda till en ökad brottsbenägenhet. Vidare beskriver Jackson & Vaughn (2017) sömnbrist i kombination med sömnsvårigheter, som sedan trappar upp symtomen av ADHD under puberteten, leder ofta till en ökad brottslig benägenhet vars risk förstärks ytterligare hos unga med diagnosen komorbiditet. Slutsatsen i studien visar att

sömn är en skyddsfaktor, då det påvisades att ordentlig sömn minskar symtomen för ADHD med elva procent (Jackson & Vaughn, 2017).

D'Amico et al. (2014) redogör för betydelsen av att synliggöra dessa ungdomar samt att förse dem med hjälp, bestående av medicinering och behandling, för att motarbeta brottsligt handlande. Lichtenstein et al., (2012) menar att genom att introducera behandling i ett tidigt stadium reduceras riskerna för att hamna i kriminalitet hos ungdomar med ADHD. En möjlig förklaring till att individer med ADHD hamnar i kläm i rättssystemet är att dessa ungdomar inte undergår behandling för diagnosen. Utgången för dessa unga hade kunnat se annorlunda ut om behandling hade satts in. Detta skulle kunna ses som en skyddsfaktor (D'Amico et al., 2014). Utbildning påvisades också vara en skyddsfaktor mot att ungdomar begår brottsliga handlingar eller hamnar i utanförskap senare i livet (Fletcher, 2014).

En annan viktig faktor som Estrada & Flyghed (2017) belyser är att en övervägande del av de brottsliga och kriminella gärningarna som utförs i samhället begås av unga män. Ett flertal orsaker kan leda till att någon börjar begå brott eller andra kriminella handlingar. Det kan exempelvis bero på boendemiljön i ett socialt utsatt område med fattigdom och omfattande kriminalitet, som övergått i en normaliserad livsstil. Här kan narkotikahandel vara ett sätt att få snabba pengar i större omfattning, där de unga för att finansiera detta grupperar sig och tillsammans ägnar sig åt handlingar som exempelvis inbrott (Ibid).

Det har visat sig att allt fler ungdomar med ett liv i utanförskap känner sig avvisade av samhället. Följden av detta blir ofta att ungdomar söker sig till grupper som har en kriminell livsstil och riskerar att utveckla ett avvikande beteende enligt Estrada & Flyghed (2017).

Skola & Sociala relationer

Utanförskap i skolan orsakar statistiskt sett en högre risk för ungdomar att hamna i kriminalitet och episoder av psykisk ohälsa (Mrug et al. 2012, s. 1014-1015). Vidare i studien belyses att kamratskapet har inverkan på personer med ADHD i skolan. Resultaten påvisade en i huvudsak en negativ inverkan då skolkamrater fryser ut dessa elever. De som i studien var mest utanför gemenskapen i 10-årsåldern var fyra till fem år senare grovt kriminella. Utanförskap i

kombination med otillräcklig sympati från kamrater, förhöjer risken för psykisk ohälsa hos unga med ADHD. Det har påvisat att utfrysning av skolkamrater har en mer långsiktig negativ påverkan än att man inte har kamrater överhuvudtaget. Att ha en vänskapsrelation påvisar en betydlig minskning av psykiska symtom och kriminellt handlande i barndomen. Nära vänskap visa sig ha en positiv effekt på emotionell anpassning hos den unge, medan konfliktfylld vänskap bidrog till förhöjd utveckling av atypiska beteenden hos ungdomar (Mrug et al, 2012. s. 1014-1015). Enligt Mrug et al. (2012) bör utredning av vänskapsrelationer ingå som en del av behandlingen av ungdomar med ADHD-diagnos. Denna utredning kan göras genom direkta intervjuer med de berörda angående kamratsituationen i skolan. Mrug et al. (2012) anser även att träning av sociala färdigheter borde vara en del av behandlingen och att man arrangerar aktiviteter i olika ungdomsgrupper utanför skolan. Detta för att genom fler forum möjliggöra ytterligare vägar till att hitta nya vänner.

Preventiva insatser

Många av studierna tydliggör vikten av preventiva insatser i förebyggande syfte för ungdomar med ADHD. Preventiva insatser kan bland annat hindra tendenser till kriminella handlingar hos de unga. Molina et al. (2007) och Mrug et al (2012) belyser vikten av att sätta in förebyggande åtgärder i samma ögonblick som tecken på negativa konsekvenser av ett handlande upptäcks. Vänskapsrelationer är särskilt viktiga i skolan, där risken för utanförskap är stor och detta i längden kan leda till allvarliga konsekvenser för en ung person med ADHD. Vidare bör vänskapsrelationerna hos ungdomar med ADHD bevakas, för att hålla individer med dåligt inflytande borta och underlätta för möjligheten till lämpliga kontakter. Föräldrar med barn som har ADHD ska informeras om riskerna deras barn står inför. Enligt Gudjonsson et al (2012) är skolan en viktig plats för att upptäcka elever med problem och svårigheter och problem hos ungdomar. Detta gäller för de barn med en färdig ADHD-diagnos såväl som för de som ännu inte har fått sin ADHD-diagnos men som ändå är i behov av individanpassade stöd. Gudjonsson et al (2012) hävdade också att preventiva insatser till ungdomar som har ADHD i kombination med missbruk av olika substanser droger, alkohol, måste ingå i arbetsplanen. Detta för att undvika att ungdomarna blir involverade i kriminell verksamhet. Studien visade dessutom att dessa insatser förhindrar långvarig kriminalitet, som kan komma att följa de unga ända in i vuxenlivet. I en

studie av Jackson & Vaugh (2017) konstaterades att ungdomar med ADHD-diagnos som får god och långvarig sömn om natten minskar sitt deltagande i kriminella relationer. Därför är det för att uppnå bra behandlingsresultat viktigt att i ett tidigt skede preventivt undersöka sovvanorna hos dessa ungdomar. I en annan studie gjord av Anckarsäter et al (2007) menade man att det är av vikt att kartlägga den psykiska ohälsan hos ungdomar. Sådana undersökningar kan vara lämpliga att utföra på olika behandlingshem för ADHD-diagnostiserade ungdomar. Då det är bevisat att psykisk ohälsa är vanligt hos dessa ungdomar, behöver man synliggöra behoven för att kunna stötta dem samt ge dem förebyggande och individuell hjälp. Genom att fokusera på preventiv behandling för ungdomar med ADHD på institution, ökar man livskvalitén och minskar risken för en framtid med kriminell inriktning. Att fokusera på symtom och behandling är dock inte något som till fullo garanterar att ungdomarna inte faller tillbaka i kriminalitet.

I en studie med 29 ungdomar med ADHD som begått någon typ av sexualbrott, gjord av Tidefors & Strand (2012), hävdade man att ungdomarna hade väldigt låg självkänsla och de upplevde att det var något fel på dem. Det var en känsla de haft ända sedan barndomen och man kom fram till att ungdomarna aldrig förr fått någon form av stöd, hjälp eller behandling eller verktyg för att lära sig hantera dessa känslor. Med detta kom man fram till att om dessa ungdomar hade blivit sedda och fått rätt stöd och behandling i ett tidigt stadium hade man kanske kunnat hjälpa dem att ta kontroll över sina känslor och med detta även hindrat dem från att begå sexualbrott och kriminella handlingar (Tidefors & Strand, 2012). Möjligheten till preventiva insatser för ungdomar med denna problematik som följd av ADHD, är av stor vikt och stora ekonomiska vinster för samhället finns att hämta, vad gäller prevention av kriminella handlingar och sexualbrott (Fletcher, 2014).

I flertalet av studierna ser man att det preventiva arbetet med ungdomar med ADHD-diagnos som leder till att de begår kriminella handlingar, kräver relevant behandling av bakomliggande problem (Anckarsäter et al ,2007; Gudjonsson et al, 2012; Grieger & Hosser, 2012; Tidefors & Strands, 2012). Många ungdomar som deltog i studierna beskrev själva, att de upplevde att någonting var fel på dem. Att få en ADHD-diagnos blev en slags bekräftelse på de negativa känslor för sig själva som de redan hade och diagnosen bara framhävde hur detta snarare stjälpde än hjälpte dem (Payne, 2015). För att förhindra att ungdomarna hamnar i kriminalitet måste de få

redskap som hjälper dem att förstå sin diagnos och därmed sig själva. De behöver få insikt i sin problematik för att kunna svara på råd, stöd och behandling.

Slutsatsen av studien blev att samhället misslyckats med att hjälpa dessa ungdomar och det konstaterades att de inte fått tillräckligt med kunskap och verktyg för att nå ett framgångsrikt behandlingsresultat. Man kan därför konstatera stora brister i dessa samhällsåtgärder (Tidefors & Strand, 2012). Personer med ADHD riskerar i och med det att stämpas som individer med en särskild social identitet. Om samhället bidrar till insatser som siktar på att behandla symtomen, kan risken för att kriminella handlingar begås minimeras. Det handlar om att en person med diagnosen ADHD måste integreras i samhället, för att inte riskera att hamna utanför och diskrimineras (Tidefors & Strand, 2012). Även Payne (2015) säger att för att ungdomar med ADHD inte ska hamna i kriminalitet är det ytterst viktigt att arbeta preventivt med insatser samt att det genom ett relevant preventivt arbete med dessa problem går att göra stora vinster för samhället. För att undvika känslan av utanförskap hos dessa ungdomar måste de integreras i samhället, med metoder som riktar sig mot samhället mer generellt. Liksom flertalet studier drar Payne i sin studie slutsatsen att brister i det preventiva arbetet riskerar en ökning av utsatthet, sociala problem, missbruk och kriminalitet i samhället och de särskilt utsatta ungdomarna med ADHD-diagnos riskerar därmed att projiceras in i denna destruktiva påföljd (Payne, 2015).

Relationsskapande

En studie av Margaretha Jonsson (2001) undersökte mötet mellan socialsekreterare och klienter. Studien kom fram till att det är av betydelse att socialsekreterarna har insikt om vilken relation de skapar till sina klienter. Undersökningen belyser även att vid skapandet av relationer är det av vikt att socialsekreterarna lyssnar på klientens historia, för att klienten ska få tilltro till dem. Ett ytterligare resultat som Jonsson påtalar var att de relationer som inte fungerar mellan socialsekreterare och klienter bottnar i att socialsekreterarna strikt följer lagar och riktlinjer, vilket leder till att de inte tar hänsyn till klienternas problem och behov. I en studie av Bernler, G., Johnsson, L. & Skårner, A (1993) var syftet att uppfatta vilka förväntningar klienter och behandlare har vid det tillfälle de möts. Studien visar att de flesta klienterna har en positiv inställning till sina behandlare. Det är nödvändigt för klienterna att ha tilltro till sin behandlare

och att behandlaren uppvisar att de är tillförlitlig samt att de står på klientens sida, då detta förenklar relationsskapande. Ytterligare en viktig slutsats som framkom i studien är att relationsskapande tar tid, vilket är en avgörande aspekt till att relationen övergår till lyckad, detta beror bland annat på att behandlaren lyssnar på klienterna vilket är det som leder till att de förstår deras situation.

Samverkan

Enligt Widmark m.fl. (2011) är samverkan mellan myndigheter en viktig aspekt för att arbetet ska lyckas och att utfallet blir till gagn för barn och ungdomar. Samverkansprocessen mellan organisationer är något Widmark (2011) anser behöver utvecklas och därmed gjorde en studie kring vad det är som komplicerar samverkan mellan olika organisationer. Studien gjordes i Sverige och syftet var att få en ökad kunskap och förförståelse om de olika faktorerna som komplicerar samarbeten mellan skolan, socialtjänsten och sjukvården. Studien bestod av sex fokusgrupper som intervjuades med totalt sjutton deltagare. Studieresultatet visade att samverkan mellan de olika organisationerna fungerade ofullständigt. En bra samverkan mellan organisationer kännetecknas genom att olika professionella aktörer med olika expertis tillsammans arbetar mot samma mål genom att lyssna på varandra. Enligt Hesjedal et al. (2015) är en framgångsfaktor när det gäller samverkan mellan organisationer, exempelvis mellan lärare och socialtjänsten, tydlig kommunikation organisationerna emellan. Exempelvis om det uppstår problem i skolan kan lärare kontakta socialtjänsten i ett förebyggande syfte. Hesjedal et al. (2015) belyser även vikten av att påbörja ett samverkansmöte genom att tala om det positivt fungerande kring barnet eller ungdomen i stället för det negativa. Detta är något som fungerar bra. De anser att det är viktigt att uppmärksamma de positiva förändringarna, även om de är små. Samverkansmöten skall gagna ungdomen genom sin effektivitet, men det krävs att de olika aktörerna kommer förberedda och att de samarbetar mot gemensamma mål. En annan viktig del i samverkansmöten är att det är en utvald person som håller i mötet på ett strukturerat sätt, så att det blir effektivt.

Kapitel 3

Vi har valt att dela in studiens teoretiska ramverk i tre delar, där den ena delen berör teorier som är relevanta för klientstudien, medan den andra delen berör teorier som korrelerar till personalstudien. Den tredje delen utgörs enbart av en teori som är självständig och oberoende av klient- respektive personalstudien.

Teoretiskt perspektiv

Studiens teoretiska ramverk kommer att utgå ifrån följande begrepp och teorier som korrelerar till klientperspektivet och personalperspektivet: *Risk & skyddsfaktorer, stigma, stämpling och boendesegregation, relationskompetens, omsorgsprofessionalitet*. Varför vi har valt dessa teorier beror på det faktum att de belyser problematiken på ett övergripande sätt, där hänsyn tas till både micro- och mesoaspekter samt faktorer som rör sig på makronivåer.

Risk & skyddsfaktorer

För att kunna förhindra och förebygga uppkomsten av ungdomskriminalitet krävs det att man har goda kunskaper om varför problemen uppstår i första hand. Därmed är det viktigt man är medveten om de risk och skyddsfaktorer som är rådande för ungdomarna, och som stipulerar de förhållanden och händelseförlopp som dessa verkar under, för att på så sätt kunna identifiera de svagheter, och därtill tillvarata på de styrkor som finns i sammanhanget, i syfte att kunna hjälpa ungdomarna att bryta sig loss från de negativa omständigheterna och förmå dessa att anamma resurser som är till gagn för deras person samt är avgörande för deras positiva livsutveckling i samhället. (Andershed & Andershed, 2010).

Därtill ska man försöka identifiera de skyddsfaktorer som ungdomarna har att tillgå och verka för att dessa tillgodoses i praktiken, vilket i sin tur kan resultera i att dessa blir en sorts redskap för att dämpa effekten eller motverka uppkomsten av riskfaktorer i sammanhanget (Andershed &

Andershed, 2010). Exempelvis kan det handla om att ungdomarna växer upp i trygga familjeförhållanden, har bra skolgång och möjlighet till att söka sig till goda förebilder för stöd och vägledning i livet m.fl.

Stigma

Professor Erving Goffman (2011) beskrev stigma som ett begrepp vilket utgörs av kroppsliga tecken på någonting annorlunda eller ofördelaktigt i en persons moraliska status. Förr i tiden kunde dessa tecken vara ärr eller märken som brändes in i kroppen vilka upplyste att personen var brottsling eller en person man skulle hålla sig borta från (Goffman 2011, s. 9). Goffman uppger att individer som beskrivs stigmatiserade, placeras i kategorier (ibid, s.11). Goffman har identifierat tre olika kategorier av stigmat. Den första handlar om kroppsliga missbildningar och har med det fysiska tillståndet att göra. Den andra kategori handlar om det psykiska tillståndet, vilket menar på att individens karaktär har fläckar som viljesvaghet, ohederlighet, svekfullhet. Goffman anser att människor som är en del av denna typ av stigma bottnar i deras förflutna, vilket kan beskrivas som arbetslöshet, homosexualitet, psykisk ohälsa, alkoholism och fängelse. Den tredje kategorin handlar om gruppstigma som etnicitet och religion, Goffman säger denna stigma kan överföras från generation till generation (Goffman 2011, s.12).

Stämpling

Enligt sociologen och teoretikern Howard Becker (2006) grundar sig ett avvikande beteende i ett socialt fenomen som samhället bidragit till att ha skapat, genom stämpling (Becker, 2006, s.41). Enligt stämplingsteorin uppstår avvikelser när en individ skiljer sig från samhällets lagar och sociala normer. Becker menar att anledningen till att en individ blir kriminell grundar sig i attityder formade av samhället samt i den allmänna uppfattningen om denne (Becker, 2006, s.22–23). Hos den stämplade ser man ett kriminellt beteende som ett karaktärsdrag och inte för att personen nödvändigtvis verkligen har begått brott. Följden av detta blir att individen påverkas negativt av omgivningen och därmed riskerar den stämplade att få sin självbild raserad och förändrad så till den grad att denne till slut uppfattar sig själv som kriminell (Becker, 2006, s.41). Härifrån förverkligar och utvecklar sedan personen successivt ett kriminellt beteende. (Ibid s 41).

Boendesegregation

Roger Andersson (2007) beskriver betydelsen av begreppet segregation samt dess grundkategorier. Inom segregationsforskningen styr tre sociala kategorier vilka benämns demografisk segregation, socioekonomisk segregation och etnisk segregation (Andersson 2007, s. 120). Med demografisk segregation menar Andersson att skillnader i ålder, kön och hushållstyper delas upp geografiskt. Med den socioekonomiska segregationen beskriver han klass- och resursskillnader som orsak till hur segregationen styrs, beroende på vilken plats i en ort folk väljer att bosätta sig. Den tredje kategorin som benämns etnisk segregation belyser hur individer med gemensamma attribut, såsom etnicitet och religion kan leda till minskad kontakt med individer av annan etnisk och religiös härkomst vilket därmed bidrar till ökad segregation. (ibid, s. 120). Dessa sociala kategorier förtydligar betydelsen av segregation, att individer i samhället uppdelas och lever åtskilda, vilket leder till ökad segregation. En person som har sitt ursprung i ett annat land har väldigt sällan samma resurser som en etnisk svensk, varken ekonomiskt eller kulturellt. När det gäller etnisk boendesegregation är sambandet mellan socioekonomisk och demografisk segregation ytterst viktig. Även om etnisk bakgrund kan vara en faktor till segregationen har den socioekonomiska segregationen lika stor betydelse. Andersson klargör att det råder en påtaglig etnisk hierarki i svensk bostadsmarknad som resulterar i diskriminering bland bostadsområden. Molina (1997) framhåller att svenskfödda har lämnat miljonprogramsområdena och nyanlända flyktingar har flyttat in då dessa bostäder har varit tillgängliga men också att de är billiga (Molina 1997, s. 96). Även om den etniska orsaken är en tongivande faktor till boendesegregationen spelar den demografiska- och den socioekonomiska segregationen lika stor roll.

Relationskompetens

Enligt Røkenes (2016) omfattar yrkeskompetens två aspekter: handlingskompetens och relationskompetens. Handlingskompetens omfattar kunskaper och verktyg den professionella besitter för att kunna göra en bra insats, exempelvis ha god kännedom om Socialtjänstlagen (SoL: 2023:313). Utöver kunskap behöver den professionella egenskapen relationskompetens, som är av betydelse i mötet. Relationskompetens handlar om att den professionella behöver skapa

relationer som upprätthålls över en tid. Relationskompetens omfattar att förstå sig på samt att samspela med klienter. Relationen mellan socialarbetare och klient är avgörande för att klienten ska åstadkomma en förändring i sitt liv. Den professionella behöver sätta sig in i den andres situation, förstå sig på dennes upplevelse samt förstå det som utspelar sig i samspelet mellan den professionella själv och den hjälpsökande. Røkenes (2016) berättar att den professionella ska utforma utgångspunkten för relationen, för att kommunikationen ska ha en god funktion. För att lyckas med detta behöver den professionella möta individen som en unik person, som har rätt till självbestämmande och integritet. Røkenes (Ibid, s. 7-11) menar att om den professionella endast tillämpar sin handlingskompetens, det vill säga sina teorier och metoder, är risken att denne ser sin klient som ett objekt. Den professionella kan då gå miste om viktig information gällande klientens situation och behov (Røkenes 2016, ss. 7-11).

Omsorgsprofessionalitet

Omsorgsprofessionalitet handlar om de professionellas färdigheter i relation till sina klienter samt dessas behov. Därav krävs det att socialarbetarna har stor erfarenhet av och därtill begriper sig på vilken stöd samt vilka resurser som deras klienter är i behov av. De färdigheter som socialarbetarna måste besitta för att kunna anses vara omsorgsprofessionella är förmåga till empati, tydlig målinriktning samt stor grad av fackkunnighet (Eide & Eide 2006, s. 27).

Att vara empatisk är att kunna visa på förmåga till att kunna lyssna in samt sätta sig i andras situationer, för att på så sätt kunna förstå dessas känslor i det hela och därtill varför de reagerar på det sätt de gör i sammanhanget. Genom detta förhållningssätt kan socialarbetarna få bättre och mer rättvisa uppfattningar om sina klienter och därtill erbjuda dessa de rätta och nödvändiga resurserna för att dessa ska få en bättre tillvaro i livet (Ibid, s.31)

Eide & Eide (2006) menar att för att socialarbetare ska kunna erbjuda rätt hjälp och stöd för sina klienter, krävs det att dessa kan visa på förmåga till empati gentemot sina klienter. Detta ses som helt avgörande för huruvida mötet sinsemellan socialarbetaren och klienten blir en rättvis och lyckad sådan i sammanhanget.

En annan viktig färdighet är den om fackkunnighet. För som professionella socialarbetare är det av yttersta vikt att dessa innehar de nödvändiga fackkunskaperna som krävs för att veta vilka

skyldigheter dessa har gällande att ta tillvara på sina klienters förutsättningar och rättigheter i sammanhanget, samt att dessa därtill har goda kunskaper inom sina verksamheter gällande vilka resurser och handlingsutrymmen dessa har att förhålla sig till (Ibid, s. 33)

Den sista färdigheten berör den om mål och syften i sammanhanget. För att socialarbetare ska kunna erbjuda relevant hjälp behöver dessa hålla sig till professionens målsättningar och därtill vara medveten om syftet bakom professionens arbete. Detta medför att socialarbetaren aktivt måste verka för att förstå sig på klientens situation och därtill arbetar för att få till förändringar som är till gagn för klienten (Ibid, s. 36).

Kapitel 4

Metod

I metodkapitlet kommer tillvägagångssättet i studien beskrivas. Den inkluderar en redogörelse av vår datainsamlingsmetod och därefter kommer en förklaring av hur urvalet gjorts. Därefter redovisas det etiska förhållningssättet och till sist vår valda analysmetod.

Förförståelse

Då vi har tidigare arbetserfarenheter av att arbeta med ungdomar som har ADHD-diagnoser anser vi att vi har en del förförståelse kring problematiken. Dessutom har vi haft vår praktik inom ungdomsenheten och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). En av oss arbetar som jourfamilj/familjehem med ungdomar som har en ADHD-diagnos samt har en kriminell livsstil, därmed har vi en viss förförståelse kring vårt valda ämne. Det positiva med att ha förförståelse är att vi även har en bättre insyn i sambandet mellan ADHD och kriminalitet, då vi arbetar med den målgruppen. På grund av att vi arbetar med denna målgrupp har vi insikt i vilka områden vi anser är intressanta att studera för att förtydliga och urskilja relevanta och intressanta inriktningar i vår undersökning. Risken med att ha förförståelse kan vara att vårt synsätt och uppfattningar om det valda ämnet kan bli begränsade utifrån vårt eget synsätt, vilket kan resultera till att vi missar viktiga komponenter. Exempelvis kan man riskera att gå miste om komponenter som inte går ihop med förförståelsen, men som ändå kan vara av intresse för studien, som i sin tur har inverkan i utfall av resultat (Gilje & Grimen 1992, s. 183).

Litteratursökning

I sökandet efter tidigare forskning valde vi att lägga fokus på att söka efter ord och begrepp som vi ansåg var av intresse för att ge oss den mest relevant information. Därtill valde vi även att göra våra sökningar både på engelska och svenska, då vi anser att vi på detta sätt kan få bättre resultat. Vi har valt att använda oss av Söder Scholar, Google Scholar, Social Services Abstracts och Social Abstracts databaser vid informationsinhämtande. De sökord som vi har gjort slagningar på har varit följande: ADHD kriminalitet, ADHD brott, ADHD ungdomsbrottslighet/ ADHD

kriminell/ livsstil, ungdomar med ADHD/ ADHD in Sweden/ ADHD in Children/ ADHD and criminality in Sweden/ ADHD and prevalence in Sweden/ ADHD and intervention in Sweden. Sammanfattningsvis fick vi totalt 32509 träffar på våra sökningar, var av 19657 var på engelska och 467 var på svenska. Av dessa sökresultat valde vi ut 6 på svenska och 15 på engelska. Varför vi har valt just dessa forskningsartiklar berodde på att vi ansåg att dessa på bästa möjliga sätt korrelerade till vårt ämne och därtill besvarade studiens syfte och frågeställning. Anledningen till att vi i slutändan valde dessa 21 artiklar berör det faktum att just dessa avhandlade problematiken kring ADHD kopplat till kriminalitet hos unga vuxna i Sverige, det vill säga huruvida ADHD har en inverkan på att unga vuxna begår brott i samhället.

Urval

Urval av ungdomar/unga vuxna

Urvalsgruppen möjliggjordes av snöbollsmetoden, vilket innebar att vi tog kontakt med en personal från en avhopparverksamhet som var tidigare bekant med en av oss, denne frågade i sin tur sina kollegor om dessa kunde ordna intervjuer med tidigare unga kriminella som varit deltagande i avhopparprogrammet och som var villiga att ställa upp på våra intervjuer, samt vara en del av vår studie. Intervjugruppen bestod av fyra unga män i åldrarna 18 till 25 år vilka hade ADHD-diagnos och bakgrund i en kriminell livsstil. Av de fyra respondenterna hade två av dessa växt upp i välbärgade bostadsområden med hög sysselsättningsgrad och en tämligen homogen befolkning, där den stora majoriteten var etniska svenskar. De andra två respondenterna hade vuxit upp och levt i socialt utsatta boendemiljöer i områden med hög kriminalitet och fattigdom, vilka kännetecknades av social problematik, utanförskap och segregation. Därtill vill vi förtydliga att respondenternas namn är fiktiva.

Namn	Ålder
Erik	25
Johan	18
Martin	23
Niklas	21

Urval av professionella

De professionella intervjupersonerna bestod av tre socialsekreterare samt en fältarbetare, som vi fick kontakt med tack vare snöbollsmetoden, då vi blev hänvisade till dessa via en handledare från en tidigare praktikplats vid socialtjänstens ungdomsenhet där en av oss tidigare haft sin praktikperiod. Med hjälp av denna handledare fick vi sedan kontakt med de socialsekreterare vilka ställde upp som respondenter för studien. Vi valde även att intervjua en fältassistent för att det är den yrkesgrupp som är ute och möter ungdomarna ute på gator, skolor, fritidsgårdar eller shoppingcentras och därmed kan skapa en allians och bygga upp en tillit hos ungdomarna. I denna studie har vi utgått från våra 4 respondenters erfarenheter av att arbeta med målgruppen unga med ADHD.

Med hänseende till studiens syfte valde vi denna variation av respondenter för att med kvalitativa intervjuer försöka fördjupa våra kunskaper om varför ungdomar med ADHD hamnar i kriminalitet. Vi vill även förtydliga att det professionella respondenternas namn är fiktiva.

Namn	Ålder	Yrkestitel
Stina	33	Socialsekreterare ungdomsenheten Stockholm
Ingela	35	Socialsekreterare Ungdomsenheten Stockholm
Tommy	40	Fältarbetare Göteborgstad
Regina	40	Socialsekreterare Skåne

Om intervjuerna

Att genomföra undersökningen blev en utmaning för oss, eftersom åtgärder måste tas för att skydda de unga. Det var anledningen till att vi valde videotjänsten Zoom i stället för ett fysiskt möte, som verktyg vid två av våra fyra klientintervjuer. Respondenterna satt då med en ansiktsmask eller i skymundan för att inte bli igenkända.

Vi valde semistrukturerade intervjuer för all insamling av data. Vid en semistrukturerad intervju skall frågeställningar och teman utformas för att få svar på forskningsfrågorna, dock ska frågorna inte vara särskilt detaljerade eller ledande (Bryman, 2018). Fördelen med intervjumetoden är att

få djupgående information samtidigt som det skapar struktur och flexibilitet för intervjun (Bryman 2018, s. 563). Inför intervjuerna fick alla respondenter samtyckesblankett och informationsbrev skickade till sig, merparten av intervjuerna genomfördes på Zoom, då många inte hade möjlighet att träffas samt att två av respondenterna befann sig i andra städer. Strax före intervjun informerades respondenterna kort om målet med studien, villkor och att de hade frihet att avbryta när som helst om de skulle känna sig obekväma med frågorna. Intervjun styrdes med öppna frågor utifrån vår intervjuguide som bestod av nio olika teman, de öppna frågorna tillförde fängslande och beskrivande svar. Vidare ställdes följdfrågor för att lättare koppla till studiens syfte. Den semistrukturerade metoden ger respondenterna möjlighet till att tala fritt, vilket ledde till att det blev ett mer avslappnande samtal som bidrog till att de kunde reflektera fritt kring sina svar och tankar. Efter genomförda intervjuer transkriberades allt material till text för att lättare kunna bearbeta materialet.

Om bearbetning och analys

När alla våra intervjuer var genomförda började vi transkribera materialet. Transkriberingen underlättade för oss att samla ihop information kopplad till vår studie och därmed tydliggöra dess syfte och frågeställning. Efter varje avslutad intervju analyserade vi och reflekterade över materialet var och en för sig för att därefter tillsammans transkribera och koda innehållet. Detta för att jämföra våra iakttagelser och uppfattningar och finna relevanta teman för studien. Utifrån den tematiska analysmetoden sammanfattade vi det kvalitativa datamaterialet för att därefter dela in det i olika teman (Bryman, 2018 s. 685). Braun & Clark (2006) menar att den tematiska innehållsanalysen är en fundamental metod inom den kvalitativa analysen. Metoden är mångsidig i sitt förfarande, vilket gör att den anses vara lämplig att tillämpa inom ett flertal forskningsområden. Den tematiska innehållsanalysen syftar till att försöka identifiera mönster från det inhämtade materialet, för att sedan därefter analysera dessa mönster samt framlägga dessa mönster på ett givande sätt kopplat till forskningsfrågorna (Braun & Clark, 2006 s. 78–79). Anledningen till att vi valt att göra en tematisk innehållsanalys av vårt insamlade datamaterial är att vi är anser att denna analysmetod bidrar till att frambringa en fruktbar analys av vårt datamaterial på ett övergripande sätt. Därtill bidrar den också till att strukturera vårt empiriska material på ett begripligt sätt, genom att vi kan identifiera teman från intervjumaterialet.

Då vi har valt att använda oss av intervjupersonernas egna upplevelser och erfarenheter kring problematiken anser vi att den tematiska innehållsanalysen är relevant i sammanhanget, då dess fokus ligger på att frambringa dessas subjektiva tankar och åsikter kring ämnet, vilket ligger till grund för studien och kan kopplas till studiens syfte och frågeställning.

Vår analys utgick från Braun & Clarkes beskrivning av de sex olika steg som undersökaren måste förhålla sig till för att kunna implementera ett korrekt genomförande av en tematisk analys.

Det första steget som vi tog var att transkribera vårt material samt under processen bli mer bekant med den genom att läsa om den ett flertal gånger för att på så sätt få en mer noggrann bild av materialet. Det andra steget var att koda materialet genom att identifiera relevanta delar i datamaterialet samt färgmarkera dessa i olika färger. Därefter blev nästa steg att försöka hitta mönster i datamaterialet, vilket skedde genom att de valda koderna sattes samman till teman. Sedan försökte vi säkerställa att de valda koderna och temana var förankrade i vårt datamaterial, vilket skedde genom att vi bildade en tematisk karta. När vi sedan var klara med detta var nästa steg att sammanställa samt namnge de teman som vi hade valt ut från datamaterialet. Dessa kopplades sedan till studiens syfte och frågeställning och den valda litteraturen (Braun & Clarke, 2006 s. 87).

Etiska överväganden

Alla som medverkade i studien tillfrågades och informerades om syftet med undersökningen i ett informationsbrev som skickades till alla deltagarna. I brevet underrättades deltagarna om frivilligheten till medverkan i studien, att de fick avböja när som helst under intervjuprocessen, hur informationen skulle användas framgick också, att alla som medverkar anonymiseras samt hur länge intervjun uppskattades pågå. Deltagarna skrev även under på samtyckesblanketter vilka sedan delgavs informanterna. Hanteringen av informationsbrevet, samtyckesblanketten och dessutom hanteringen av uppgifterna som inhämtats om deltagarna har behandlats enligt de krav som redogörs här nedan, samt med GDPR-kraven.

Samtyckesblanketter skickades tillsammans med intervjufrågorna till både klienterna samt personalen. Därefter gick personalen från avhoppbarverksamheten igenom dessa med ungdomarna

och frågade dem om de ville delta i studien eller inte (Bilaga 1). När vi genomförde intervjuerna gick vi igenom samtyckesformuläret samt intervjufrågorna igen. (Bilaga 2).

Intervjuerna med respondenterna skedde i olika miljöer, utvalda efter vad som ansågs vara lämpligast. Till att börja med gav vi en detaljerad information dels gällande syftet med intervjun och dels gällande tillvägagångssättet. Bland annat var det viktigt att försäkra var och en av deltagarna att de av sekretesskäl endast nämns med fiktiva namn i uppsatsen. En upprepning av informationen om sekretess, i enlighet med lagen om GDPR , presenterades därefter för de deltagarna.

Vetenskapsrådet (2017) skriver om informationskravet som syftar till att forskaren ska underrätta deltagarna om deras roll i undersökningen samt deras villkor för deltagandet i studien. Kraven syftar till att informera om frivilligheten att medverka i och om rätten att avsluta intervjun om de önskar och att de har rätt att låta bli att svara på frågor om de inte vill. Samtyckeskravet syftar till att forskaren ska inhämta deltagarens samtycke vilket sker genom att informationsbrevet skickas ut till respondenterna för underskrift (Vetenskapsrådet, 2017, s.7). Inhämtad samtyckesblankett tyder på att samtyckeskravet är godkänt och att forskaren haft informationsbrevet i åtanke. Konfidentialitetskravet syftar till att alla respondenter i undersökningen ska ges anonymitet och att alla personuppgifter ska arkiveras så att ingen obehörig kan ta del av handlingarna (ibid). Nyttjandekravet syftar till att alla uppgifter om de enskilda respondenterna endast får användas för forskningens ändamål samt att informationen förstörs efter att studien är avslutad.

Med tanke på studiens urval, "unga med ADHD-diagnos och ett kriminellt förflutet som deltar i ett avhoppningsprogram", är det ett måste avidentifiera respondenterna. Med bakgrund som ett liv i gängkriminalitet har de ofta en hotbild på sig, därmed är sekretessen nödvändig. Vid intervjuerna med före detta kriminella personer fanns en oro kring etiskt dilemma angående den information som inhämtas. För att undvika detta uppmanades gruppen unga personer att inte redovisa för brottsliga handlingar de inte blivit dömda för. Detta var även något som togs hänsyn till i utformningen av intervjuguiden. En fråga löd "hur gammal var du när du började begå kriminella handlingar". Inför den professionella gruppen togs sekretessen upp gentemot de unga, då de har varit aktuella tidigare. Därmed blev informationen inte etiskt problematiskt, då de professionella innehar denna yrkeskunskap samt kompetens.

Metodreflektion

Bryman (2018) belyser betydelsen av tillförlitlighet genom metoden “respondentvalidering”. Påvisandet av denna är att forskaren verifierat att undersökningen utgått från rådande bestämmelser vilka säger att resultatet rapporteras till respondenterna. Då respondenterna ingått i studien med temat “unga personer med ADHD-diagnos och ett kriminellt förflutet” samt för att bekräfta att forskaren har uppfattat resultatet i studien korrekt ska validering utföras. Forskaren låter respondenterna delge sina åsikter om resultatet vilket är en ytterligare bekräftelse från de unga deltagarna i studien som talar om att resultatet i studien var korrekt och att resultatet i studien stämmer överens med respondenternas synsätt. Om de i någon mån inte är överens ska de delge sina åsikter till forskaren. När resultatet av transkriberingen i denna studie var färdigställt skickade vi det till samtliga respondenter för att få information om respondenternas uppfattningar (Bryman 2018, s. 466–467). Under intervjuerna har vi strategiskt varit repetitiva med frågor och svar från respondenterna för att försöka säkerställa trovärdigheten i våra intervjuer samt för att försäkra oss om att uppfattningen av svaren är korrekta.

Den transkribering vi gjorde av materialet som vi sedan skickade till respondenterna överensstämde med deras upplevelser och reflektioner kring våra intervjufrågor vi ställt till dem. Därmed fick vi en positiv feedback kopplat till att vi transkriberat korrekt.

I kvalitativ forskning studeras ofta i mindre grupper som har liknande egenskaper inom populationen. Den kvalitativa forskningen har en mer djupgående analys jämfört med den kvantitativ analysen som ger ett bredare resultat. Bryman (2018) belyser den kvalitativa metodens fokus vilket belyser kontexten och betydelsen i den sociala verklighet som studerats (Bryman 2018, s. 468).

Studiens tillförlitlighet och överförbarhet

Bryman (2011) belyser tillförlitligheten, som syftar på att studiens syfte ska stämma överens med verkligheten och därmed resultera i att undersökningen är pålitlig. Studiens syfte var att undersöka och nå en ökad kunskap kring varför/och hur ungdomar med ADHD-diagnos ofta hamnar i brottslighet, kriminalitet eller annat antisocialt beteende.

Studien var ämnad att vara transparent i genomförandet, detta genom att noga redogöra vald litteratur, metod och urval av respondenter för att stödja tillförlitligheten. Syftet var att hämta

information genom respondenternas egna berättelser och livserfarenheter. Enligt Johansson (2005) är det av stor vikt att respondenterna får uttrycka sig fritt kring sina livserfarenheter. Det är även av stor vikt att veta att respondenterna kan uttrycka sig på ett sådant sätt, att intervjuaren kan få en annan bild av verkligheten Bury (2001). Intervjuaren skall vara ödmjuk inför respondenternas berättelser genom att inte ifrågasätta, utan bara vara inlyssnande, då det handlar om deras livserfarenhet, även om det är svårt eller att man inte håller med. Bryman (2011) belyser även att överförbarhet bedömer trovärdigheten i studien och ifall det går att tillämpa resultatet i andra situationer. Genom att eftersträva transparens i empirin med hjälp av citat från informanterna i båda resultat och analys, har studien haft för avsikt att ge en rättvis bild av informanternas svar. Gällande överförbarheten kring vår studie, anser vi att den har låg överförbarhet då dess härledningar inte går att generalisera på hela populationen Bryman (2018). Därför har generaliserbarheten bedömts utifrån det teoretiska stödet och tidigare forskningen.

KAPITEL 5

Resultat

Studiens resultat är organiserat i två delar, klientstudien och personalstudien. Detta för att underlätta för läsaren, då vi har delat upp intervjuerna eftersom vi var intresserade av att få höra klienters upplevelser samt personalens erfarenhet av arbetet med denna klientgrupp. Vidare är materialet uppdelad i teman som har synliggjorts i empirin. De teman som har framtagits från klienternas intervjuer är följande: risk och skydd, ADHD. Varje tema har underrubriker. Personalstudien har följande teman: insatser, relationsskapande och samverkan.

Klientstudie

Bostadsmiljö

Under intervjuerna framkom det att bostadsområdet haft en avgörande roll i hur respondenterna, på ett eller annat sätt, hade formats av sin närmiljö. I frågan om hur de hade upplevt sina boendeområden var svaren tämligen snarlika, trots att dessas bostadsmiljöer skilde sig åt.

Två av fyra respondenter hade sina uppväxter i trygga bostadsområden med en övervägande majoritet av etniska svenska invånare. Dock upplevde alla respondenterna en känsla av utanförskap, då de kände sig utpekade av de boende så fort något negativt hände i området. Enligt dessa berodde deras utanförskap på att de blev stämplade på grund av sin etnicitet.

Deras etniska ursprung gjorde sig starkt påmint då de genom sina upplevelser i området kände ett uppenbart utanförskap. De menade på att deras upplevelser haft varit en bidragande faktor till varför familjen och speciellt barnen inte kände sig vara en del av närsamhället.

Bortsett från dåligt bemötande av människor i sin omgivning hade den ena respondenten även utsatts för glåpord och misshandel, och vid ett tillfälle misshandlades han så grovt att han förlorade en del av sina tänder. Dessa barndomsupplevelser menar respondenten har utvecklats till en känsla av hat hos honom gentemot majoriteten i samhället. Denna fientlighet respondenten hyser får honom att dra sig till likasinnade kamrater, vilket har mynnat ut i ett destruktivt liv för denne.

Johan

”jag har bott på olika platser, men när jag va liten bodde vi på ett svenskt område, det kändes som att jag var utanför, vi var dom enda eller det fanns några andra somaliska familjer. Jag kände mig utanför, jag försökte vara en av dom, men de kändes inte rätt, jag bara kallades för neger, bara fula saker det är därför jag har fått sånt hat.”

Martin

“Det var värsta rasisterna, vi var dom enda blattarna i det området, allt dåligt som hände i området blev vi beskyllda för, inbrott eller annat som har hänt i området. Vi blev bemötta med noll respekt”

De två övriga respondenterna hade sina uppväxter i socioekonomiskt utsatta bostadsområden. Den ena respondenten beskrev att han växte upp i ett ekonomiskt utsatt bostadsområde med åttiosex olika etniciteter. De fåtal etniska svenskar som levde i området var mestadels individer med missbruksproblematik, psykisk ohälsa eller var ekonomiskt drabbade liksom dennes egen familj.

Trots den sociala utsattheten respondenten befann sig i upplevde hen sitt bostadsområde som en av de bästa platserna på jorden. För denne menade att det fanns en sammanhållning i form av den fina grannsamverkan som rådde i området. Det kunde bland annat handla om att denne bjöds på både mat, kläder, dusch och sovplats hos sina grannar när något hände på hemmaplan.

Erik

“Det är svårt att säga det där, men jag ser det från vuxenögon så är det jävligt tragiskt, men ser jag det från mina barndomsminnen/barndoms ögon så tyckte jag ändå att det var en av de bästa platserna på jorden”

Relationer, familj/vänner

Temat relationer handlar om de fyra respondenternas berättelser och deras relation till sina föräldrar, men även till sina vänner. Under intervjuerna som gjordes framkom det att föräldrasituationen hade en central roll då det hade påverkat samtliga respondenter.

Familjekonstellationerna såg lite olika ut för respondenterna.

I en av respondenternas familjer rådde det en tämligen framträdande kriminell kultur som gjorde att samtliga familjemedlemmar ägnade sig åt kriminella handlingar. Därtill var fadern, tillika huvudman i familjen, en person som aktivt förespråkade ett kriminellt leverne och därtill försökte föra detta vidare till sina söner. Detta medförde att sonen i familjen inte ville vara delaktig i denna livsstil blev denne utfrysad familjen. Han sågs inte längre som en del av familjen och uteslöts därmed från familjegemenskapen.

I den andra respondentens familj framkom det att familjen varit dysfunktionell och att föräldrarna hade brustit i sitt omhändertagande av barnen. Barnen fick växa upp i en familjesituation där det förekom en hel del missbruksproblematik, våld i hemmet samt psykisk ohälsa hos föräldrarna.

Erik

“Min familjekonstellation var väl en trasslig, föräldrar som led av psykisk ohälsa, var fram och tillbaka, ena gången var de ihop och andra gången vill de ha ihjäl varandra, och sen kom det in en annan snubbe, som slog mig och brorsan”

Respondenten uppgav att dennes nuvarande perspektiv på hans uppväxt präglas en tragisk sådan med många traumatiska minnen och upplevelser från den tiden. Denne uppgav att han nu i efterhand har försökt skapa distans till det förflutna och därtill försöker se tillbaka på sin barndom med devisen om att det hela hade varit *“en jävligt tragisk upplevelse”*. Respondenten med sitt tidsperspektiv förstår nu att det handlade om omsorgsbrist från föräldrarnas sida som gjorde att andra vuxna fick rycka in och ”överta” föräldrarnas roll och omhänderta barnen.

Förutom problematiken i familjerelationerna var det tydligt att även vänner hade stor påverkan på respondenternas livsval. Den ena respondenten menade att han under sin uppväxt levde med en känsla av utanförskap och utsattes för rasistiska kommentarer och misshandel, vilket gjorde att

han drogs till samt kände tillhörighet och gemenskap med andra ungdomar som hade erfarenhet av att bli illa behandlade av sin omgivning.

Johan

Jag började lära känna ungdomar som lärde mig grejer, då jag lärde känna dom ungdomarna så började jag göra stora grejer sen jag var femton år. Jag har alltid hamnat inom kriminella kretsar, även då jag har flyttat runt har det ändå slutat med att jag fått nya kriminella vänner, det har alltid varit så. Dom andra har alltid varit dömande på grund av mitt utseende, mitt namn och min bakgrund”

En annan av respondenterna anser att relationen till vännerna har varit en väldigt viktig del under uppväxtåren. Uppväxten i ett mångkulturellt område har resulterat i en starkt vänskaplig samhörighet där lojaliteten har utgjort en central faktor. Respondenten menar på att människor i dessa områden ställer upp för varandra i alla lägen. I området där respondenten kommer ifrån fungerar ordet “bror” som en form av kod i samtalet vänner emellan. Ordet beskriver den närmast syskonlika relation som råder i denna kultur.

Att döma av intervjuerna upplevs vänskapsbanden vara starkare än banden till familjen. Man ger varandra bekräftelse och identifierar sig med varandra i ett gemensamt tankemönster.

Niklas

“De vännerna jag har haft har varit ens vänner sen barnsben. Vi är uppväxta med varandra och bor på samma gård. Vi har gjort allt tillsammans, vissa bra saker andra mindre bra saker.

Skola och skolproblem

Detta avsnitt handlar om hur respondenterna hade upplevt sin skolgång under uppväxten. Respondenterna hade liknande erfarenheter, tankar och känslor gällande skolgången. Var och en av dem kände ett svek från såväl skolan som lärarna.

Den ena respondenten beskrev sin skolgång som icke-fungerande, då han som liten led av talsvårigheter, stamning och därmed kommunikationssvårigheter. Trots detta fick han inte något som helst stöd i form av anpassad undervisning till hans problematik.

Skolmiljön och dess undervisningsmetoder var inte optimala för elever med ADHD-diagnos och fick till följd av att deras koncentrationssvårigheter och impulskontroller snarare förvärrades. För trots att respondenterna då inte medvetna om sina ADHD-diagnoser, samt att dessa låg till grund för deras skolsvårigheter och studie utmaningar, ansåg de att skolan å sin sida borde ha varit mer uppmärksam på att respondenternas svårigheter troligtvis var en direkt följd av någon form av diagnos. Detta menade respondenterna att det var tämligen klandervärt från skolans sida att inte upptäcka och undersöka vidare kring så att barnen kunde få den hjälp de var i behov av. Därtill påverkades skolgången negativt av att det skedde ständiga lärarbyten, vilket resulterade i dålig kontinuitet i studierna.

Erik

“Dom hade väl gett upp om oss, man kunde höra dom säga ja men de är ingen ide att lägga någon tid på dom där, de är bara knarkarungar, de kommer ändå hamna i fängelset som sina föräldrar”

Niklas

Det var ständigt nya lärare eller vikarier, jag hann knappt lära känna läraren innan dom slutade. Den enda läraren som var kvar länge var vår idrottslärare.

Preventiva insatser i skolan

När det gällde förebyggande och preventiva insatser, och om skolan hade vetskap om intervjupersonernas ADHD och vilka insatser som sattes in, var svaren entydiga. Ingen av dem hade fått några särskilda insatser. Med facit i hand menar respondenterna att det inte var särskilt konstigt att skolan inte bidrog med några insatser, då kunskapsläget kring problematiken inte var lika gedigen som idag samt att ingen av respondenterna hade fått sina ADHD diagnoser. Detta kom mycket senare i livet.

Den ena respondenten beskriver den brist på professionella resurser som råder i vissa områden vad gäller livsviktiga samhällstjänster. I hans skola tycktes ledningen varken ha kontroll över eller ha någon form av struktur på undervisningen, vare sig det handlade om unga med speciella behov eller skolsituationen rent generellt. Respondentens negativa upplevelse av skolmiljön och bristen på kompetenta lärare under skoltiden, samt det faktum att personalomsättningen var så gott som konstant och därmed inte fick möjlighet att lära känna respondenten och dennes problematik och därmed fånga upp honom i tid, fick till följd att respondenten slutligen hamnade i ett kriminella kretsar enligt denne.

Niklas

“Det var inga vuxna i skolan där jag gick som hade en uppfattning om mina svårigheter, och om de skulle ha anmärkt på mina svårigheter så var det inget de hade kunnat fullfölja då lärarna inte arbetade kvar i skolan tillräckligt länge för att kunna göra en utredning. Jag hade väldigt svårt med koncentrationen, kunde inte sitta still, det hände att jag störde de andra eleverna. Lärarna på skolan tyckte även att jag var besvärlig och störande, utan att göra något åt det, så det blev att jag hängde med de elever som var som mig. Jag kommer ihåg att vi började med att skolka och dra på stan, kort därefter började vi med att snatta från butiker då vi inte hade pengar. Detta fortsatte och de gick så småningom över till andra grövre brott.

Utredning, diagnos och medicinering

Ingen av de intervjuade ungdomarna hade genomgått behandlingar för sina beteendeproblem eller diagnostiserats med ADHD förrän de var unga vuxna.

Samtliga respondenter var mer eller mindre medvetna om sina svårigheter eller hade fått sin diagnos i tidig ålder. Första gången den ena respondenten utreddes för ADHD blev resultatet negativt. Däremot blev utfallet en annan när han i en andra utredning tretton år senare påvisades ha tydliga symptom på ADHD. Detta gjorde att respondenten kände att denne gått miste om de berättigade extra resurser och stöd som han hade rätt till under sin skoltid men som uteblivit

till följd av att han inte genomgått en korrekt ADHD utredning och därtill diagnostiserats med problematiken. Detta bidrog till att hans skolgång präglades av stora svårigheter och omöjliggjorde för honom att fullfölja sina studier på ett adekvat sätt.

Erik

“Min första utredning gjorde jag när jag vart typ 9–10 år, och då va det bara så nä du har inte ADHD sa man då. Du är bara problemunge. Så det tog en tid, så jag var 23 år när jag fick göra en ny utredning och då fick jag höra aa men du är ett solklart exempel på ADHD”

Personalstudien

Socialsekreteraren Stina arbetar vid utredningsenheten för barn och unga i en av Stockholms kommuner. Här har hon arbetat sedan hon tog sin examen 2015.

Ingela jobbar vid samma kommun som Stina och inom samma enhet som denna.

Regina har från början arbetat som socialsekreterare i Umeå, men har sedan 5 år tillbaka arbetat på utredningsenheten för barn och ung. Fältarbetare Tommy har av sina elva yrkesverksamma år arbetat 8 år som fältare.

Insatser & arbetsmetoder

I vår studie är socialtjänstens olika insatser och arbetsmetoder i arbetet gällande ungdomar med ADHD-diagnos viktiga. I detta avsnitt redovisar vi respondenternas svar om hur dessa arbetar inom den berörda verksamheten.

Socialsekreteraren Stina beskriver de insatser och behandlingar de erbjuder ungdomarna, samt hur de tänker kring de olika insatserna som är tänkt att göra skillnad för ungdomarna.

Stina

“Vårt huvuduppdrag är att utreda ungdomar och familjers behov av stöd och följa upp insatsen som har beviljats. Det är inom ramen av det, utredning och uppföljning.

vi gör ju ingenting enbart för att man har ADHD, utan det är ungdomens beteende eller riskbeteende, har man ADHD-diagnos, så är det inte det som styr våra insatser. Exempelvis vet vi att ungdomen har ADHD så löper hen en större risk att hamna i vissa situationer på grund av impulsivitet och konsekvenstänk, men vi har inga insatser kopplade just till ADHD”

Socialsekreteraren Ingela beskriver flertalet insatser och arbetsmetoder som riktar sig in på ungdomar med diagnosen ADHD. Dock särskiljer sig Ingela från sin kollega Stina genom att vederbörande i sitt arbete med ungdomarna har möjlighet att erbjuda ungdomarna behandlingsmetoder än sin kollega. Därtill är Ingela av uppfattningen om att man ska involvera föräldrarna till barnen i barnens behandling i ett så tidigt skede som möjligt. Detta gör hon genom att uppmana föräldrarna att ta kontakt med ADHD center, där de kan få genomgå en ADHD utbildning som förälder.

Ingela

“Vi har vissa insatser, som SSKP dom har ju program som REPULSE som man jobbar med impulsivitet som kan ha kopplingar till ADHD, och konsekvenstänk, ja de kan ju vara för alla ungdomar, det kan ju vara hjälpsam i dom frågorna. Jag brukar utmana dom att ha kontakt med ADHD center där de får utbildning som förälder kring ADHD. Det är några enstaka som har gått den där utbildningen, sen det stöd som de får beror på vad för problematik den unge har så det är inte bara kopplat till ADHD, men säg att den har ADHD och kriminalitet så kan vi rekommendera mst eller familjebehandling om de behöver stöd i relationen, sen så kan ju skkp ju jobba med förälder också”

Relationsskapande

Relationsskapandet är ett av de viktigaste verktygen en socialarbetare bör ha. När en socialarbetare vill skapa en relation måste denne vara väl medveten om att ungdomar inte alltid känner tillit till socialtjänsten. Därför är det viktigt att bemöta ungdomarna med försiktighet och

respekt på deras egen arena. Att få ungdomarna att känna sig sedda, hörda och dessutom delaktiga i sin egen vård kan vara en början på ett relationsskapande samt underlätta i det förebyggande arbetet. Hur man går tillväga för att nå fram samt skapa en relation till ungdomarna kan vara tämligen avgörande för huruvida arbetets utfall blir till gagn för ungdomarna.

Tommy

“Om man ska sammanfatta det så närvaro, ihärdighet, ett salutogent perspektiv att man ska se det friska i varje ungdom, och inte leta sjukdomar, man får leta efter det den är bra på och stärka det. Positiva förebilder för att ta exempel av. Vi vuxna måste också vara duktiga på att inte stämpla ungdomar så långt så att de blir brända”

Regina

*“Beviljat mig själv som kontaktperson för att fråga ungdom hur skulle du vilja att det såg ut? vad behöver du hjälp med? att ungdomen kommer till tals för att vuxna runt omkring är väldigt duktiga på att tala om vad ungdomen bör göra, jag lägger mycket tid det är egentligen över min tjänst. Jag träffar dem ofta för att se dom, och va den neutrala vuxna, av med masken, vad med mänsklig, va förstående, utgå ifrån att familjerna och ungdomarna är experter på sina liv och ha tilltro till det dom säger och det som de signalerar och utforma insatser och stöd därefter. Det finns inget facit som gäller alla familjer, fråga individerna vad behöver ni stöd med vad skulle ni behöva att jag gjorde för dig för att det ska bli bra. så hela tiden utgå ifrån individen och individens behov istället för att utgå från en mall.
Att få ungdomen känna att vi är där, utgå ifrån hur du skulle vilja att andra behandlar dig”*

Här delger båda respondenter att relationsskapande är av stor vikt. Dock är vi av den åsikten att Reginas svar utmärker sig från Tommys genom att vederbörande är mer individfokuserad i sitt arbete. Regina utgår ifrån att individen och familjen är experter på sina liv, då hon systematiskt anammar ett arbetssätt där klienterna är de som är med och fattar beslut om vilka resurser och insatser de behöver för att få hjälp och stöd.

Samverkan

Alla respondenter ser samverkan som en viktig del i arbetsprocessen. Dock anser de att det kan ta tid och vara svårt att få igenom. Detta beroende på den starka sekretess som stundtals kan vara rådande, där sekretessen kan vara ett hinder i samverkan mellan de olika aktörerna. Men när väl sekretessen inte längre är ett förhinder finns det möjlighet att delta i olika samverkansgrupper, där alla har som gemensamt mål att möta målgruppen och tillsammans arbeta för att hjälpa dessa på bästa möjliga sätt.

Tommy

“SSPF är ett samverkans forum, jag vet inte om det finns utanför Göteborgs Stad faktiskt, men det är ett samverkans forum där skola, socialtjänst, polis och fritids samverkar, dock är det svårt med att samverka på grund av sekretesslagen. Men när väl sekretessen inte är ett hinder så har vi stor möjlighet att hjälpa våra målgrupper”

Analys

Klientstudien

Risk & Skydd

De riskfaktorer som framkommer utifrån intervjuerna är missbruk, våld i hemmet och kriminalitet inom familjen, vilka blir till en otrygg familjesituation för respondenterna. Detta föranledde att respondenterna sökte sig till krafter utanför hemmet som rörde sig i kriminella miljöer. Den ena respondenten berättar att han alltid är vaksam på vilket tillstånd föräldrarna befinner sig på när de kommer hem, då denne menar att när föräldrarna väl bråkar och slåss så är risken påtaglig för att respondenterna står näst på tur att bli misshandlade.

Därför blir det viktigt att försöka identifiera de skyddsfaktorer som ungdomarna har att tillgå samt verka för att dessa tillgodoses i praktiken, vilket i sin tur kan resultera i att dessa blir en sorts redskap för att dämpa effekten av eller motverka uppkomsten av riskfaktorer i sammanhanget (Andershed & Andershed, 2010). Exempelvis kan skyddsfaktorn handla om att ungdomarna växer upp i trygga familjeförhållanden, vilket innebär att de växer i en miljö där våld och misshandel inte förekommer.

En annan riskfaktor var en normaliserad kriminell familjekultur samt att det rådde ett utanförskap inom samtliga respondenters bostadsmiljöer. Det framkom även att skolan var en riskfaktor, då det rådde utanförskap, okunnighet kring ADHD-diagnosen samt att lärare och annan skolpersonal stämplade respondenterna på grund av deras familjesituation. Dessa riskfaktorer menar Andershed & Andershed, (2010) har en negativ påverkan hos den unga och är orsak för att ungdomar med ADHD kan hamna i kriminalitet .

Det framkommer tyvärr inte många skyddsfaktorer kring respondenterna. Den enda skyddsfaktorn som framkom utifrån intervjuerna var den ena respondentens grannar som brukade se efter dom med mat och kläder samt vid behov bistå med sovplats. Detta för att grannarna hade vetskap och insyn i deras situation. Utifrån de flesta respondenternas intervjuer fanns det en

avsaknad av skyddsfaktor. Andershed & Andershed (2010) menar på att det är viktigt med skyddsfaktorer då dessa kan vara redskap för unga till att motverka riskfaktorer som finns i ens närmiljö.

Relationer, Familj/vänner

Flertalet riskfaktorer kan orsaka att ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende. En riskfaktor kan vara uppväxten i en dysfunktionell familj. En annan riskfaktor kan vara vänner med kriminell livsstil. En ytterligare riskfaktor på individnivå är beteendeproblem, särskilt om de uppträder tidigt. Ett samband mellan dessa riskfaktorer kunde uppfattas i intervjuerna. Särskilt familjrelationerna framstod som riskfaktorer tillsammans med de beteendeproblem som senare kom att diagnostiseras som ADHD. Dessa faktorer, kombinerat med relationer till personer som verkade inom den kriminella sfären, ökade sannolikt risken att anamma en kriminell livsstil.

Enligt teorin stigma (Goffman 2011), kan en kategori kopplas till den brottsliga karaktär som präglade dessa ungdomars förälder under deras uppväxttid. Dessa förälders karaktär ingår i kategori 2 i Goffmans beskrivning av stigma. Denna kategori handlar om det psykiska tillståndet, vilket framlägger att individers karaktärer har fläckar som viljesvaghet, ohederlighet och svekfullhet. Goffman anser här att människor som är en del av denna typ av stigma har påverkats av dessas förflutna, där dessa exempelvis till följd av arbetslöshet, homosexualitet, psykisk ohälsa, alkoholism och fängelse samt får svårt att passa in i ett normativt samhälle (Goffman 2011, s.12).

Andersson (2007) beskriver den socioekonomiska segregationen där klass- och resursskillnader är orsakerna till hur segregationen styrs beroende på vilket område i en ort folk väljer att bosätta sig (Andersson 2007, s. 46). Därtill går det även att koppla till stämplingsteorin, då respondenterna upplevde att de urskilde sig från samhällets lagar och sociala normer (Becker, 2006, s.22–23)

Skola

Hos samtliga respondenter noterades en känsla av utanförskap och stämpling som kan förstås som en följd av lärarna i skolan hade tappat hoppet om dem. Enligt Røkenes (2016) behöver den professionella inneha egenskaper så som relationskompetens, som handlar om att läraren behöver skapa relationer till sina elever och upprätthålla denna relation över tid. Som professionell bör lärarna på skolorna sätta sig in i elevernas situation samt förstå sig på deras upplevelser (Røkenes 2016, ss. 7-11). Enligt teorin uppstår avvikelser när en individs karaktärsdrag skiljer sig från samhällets lagar och sociala normer.

Utifrån respondenternas berättelser och upplevelser tycks det som de har befunnit sig i ett utanförskap under sin skoltid, vilket kan öka risken för ungdomar att hamna i kriminalitet och episoder av psykisk ohälsa.

ADHD

En rimlig förklaring till att de individer med ADHD-diagnoser hamnar i problem med rättsväsendet kan sägas vara att dessa ungdomar har besvär med samt svårigheter att kontrollera sin aggressivitet och impulsivitet, vilket förorsakar att dessa anammar beteenden och utför handlingar som kan skada andra och därmed blir föremål för rättssystemet.

Ingen av de intervjuade ungdomarna hade genomgått behandlingar för sina beteendeproblem eller diagnostiserats med ADHD förrän de var unga vuxna.

Det är möjligt att utgången hade kunnat se annorlunda ut om symtomen på, samt diagnosen av, ADHD hade upptäckts och behandlats i ett tidigare skede i livet. Dock framkommer under intervjuerna att det i vissa fall hade gjorts utredningar men att inga av dessa hade gällt ADHD-diagnoser och inte lett till några vidare utredningar. Därmed gick det inte att gå vidare gällande ADHD, då samtliga respondenter inte hade genomgått en ADHD-utredning och därtill inte blivit medicinerade för problematiken.

Personalstudien

Insatser & arbetsmetoder

I detta avsnitt vill vi belysa socialsekreterarnas arbetsmetoder gällande det förebyggande och preventiva insatserna för ungdomar med ADHD. Vi har utgått ifrån två socialsekreterares erfarenheter, som båda arbetar på samma enhet, för att ta del av deras erfarenheter av att arbeta med ungdomar med ADHD problematik.

Utifrån dessas berättelser har vi kunnat konstatera att den mest centrala frågan gällande arbetet med ungdomar med ADHD-diagnoser samt en kriminell livsstil är att ärendena kan resultera i olika slutsatser beroende på vilken socialsekreterare ärendet hamnar hos. I intervjuerna framkommer det att socialsekreterarna arbetar och erbjuder olika insatser gällande ADHD. Dock har de inga specifika insatser som är inriktade på just ADHD-diagnosen, utan dessa ingår som en del i ett nätverk av diverse resurser och insatser.

Att erbjuda de rätta preventiva insatserna i förebyggande syfte för ungdomar med ADHD kan bland annat förhindra tendenser till kriminella handlingar hos de unga (Anckarsäter et al ,2007; Gudjonsson et al, 2012; Grieger & Hosser, 2012; Tidefors & Strands, 2012).

Därmed belyser teorin omsorgsprofessionalitet den tredje färdigheten, vilket handlar om mål och syften. För att socialarbetaren ska kunna erbjuda relevant hjälp behöver denne hålla sig till professionens mål samt vara medveten om syftet med hjälp till klienten (Eide & Eide 2006, s. 36). En annan aspekt gällande de professionellas skyldighet gentemot sina klienter är att besitta vissa nödvändiga färdigheter, för att på så sätt kunna hjälpa sina klienter på ett tillfredställande sätt. En sådan central färdighet är fackkunskap, vilket utgör socialarbetarens skyldighet att veta klientens rättigheter och förutsättningar. Därefter ska denne använda sig av sina kunskaper inom sin verksamhet för att hjälpa sin klient på bästa möjliga sätt (Eide & Eide 2006, s. 33).

En annan central färdighet är den om omsorgsprofessionaliteten, vilken stipulerar att de professionella ska ha kunskaper om vilka insatser de erbjuder sina klienter samt hur de olika insatserna kan anpassas till de olika klienterna. Därmed är vetskapen om de förutsättningar

klienterna har helt avgörande för hur de kan erbjuda de rätta förebyggande insatser (Eide & Eide 2006, s. 27). Därtill är även teorin om relationsskapande av central karaktär i sammanhanget, då den berör de professionellas tillvägagångssätt samt den handlingskompetens dessa ska besitta för att kunna skapa goda relationer till sina klienter samt erbjuda dessa bra insatser (Røkenes 2016). Exempelvis kan det handla om att ha kunskaper kring arbetsmetoder samt insyn i klientens situation för att kunna erbjuda denna förebyggande insatser (Røkenes 2016, ss. 7-11).

Relationsskapande

Vad som framkommer från intervjuerna är att det är av stor vikt att de professionella ser, hör och värdesätter relationen mellan de och klienterna. För enligt respondenterna kan detta resultera i att klienterna får tillit till socialsekreterarna, vilket gagnar de båda parterna. Utifrån intervjuerna påvisades det även att relationer kan bli lidande om de professionella stigmatiserar och stämplar ungdomarna. Därmed kan dessas relationer till klienterna bli lidande om de professionella inte tar hänsyn till ungdomarnas problematik och behov i mötet dessa emellan. Därtill framfördes även att en allians sinsemellan de professionella och klienterna kunde resultera i att relationsskapandet blev enklare till följd av den tillit som fanns mellan de professionella och klienterna.

Røkenes (2016) nämner att relationskompetens omfattar att även kunna förstå sig på och att samspela med sina klienter. Relationen mellan de professionella och klienter är avgörande för att klienten ska åstadkomma förändringar i sina liv (Røkenes 2016, s. 7-11).

Dock är det viktigt att den professionelle är varse om att relationsskapande kan ta tid och inte är något som kan tvingas fram på begär (Ibid). Røkenes (2016) beskriver teorin om relationsskompetens som att den professionelle etablerar en god kontakt med individen och därtill förstår sig på samt samspelar med denne om hur dennes behov av hjälp kan tillgodoses i bästa möjliga mån (ibid).

Detta var något som samtliga respondenter lyfte fram som en viktig aspekt som de ansåg var av stor vikt för att nå fram till sina klienter. För enligt dessa skapas en lyckad relation när behandlarna når fram till klienterna för att få fram dessas behov och därtill arbetar tillsammans

med dessa för att nå målet. Därtill är det även viktigt att den professionelle är förmögen till att kommunicera med sina klienter på ett tillfredställande sätt. För som professionell socialarbetare är kommunikation ett verktyg för att upprätthålla och bibehålla kontakten med sina klienter, samt att man kan använda denna för att avsluta sina relationen med dessa på ett bra sätt (ibid).

Slutligen handlar det även om att visa respekt gentemot klienten och kunna sätta sig in i dennes situation för att försöka förstå hur och varför denne har hamnat där hen är, smoch utifrån dennes hjälpbehov erbjuda stöd och insatser som kommer denne till gagn (Røkenes 2016, s. 7-11).

Røkenes (2016) nämner även att den professionelle inte ska fixera blicken på teorier och metoder eftersom detta kan leda till att denne kan se klienten som ett objekt. Då alla klienter är olika och därtill i behov av olika stöd och insatser blir det omöjligt att försöka placera alla i samma mall, eftersom man då riskerar att gå miste om viktig information gällande klienternas situation samt dessas behov av hjälpbehov (Røkenes 2016, s. 7-11).

Vidare belyser Eide & Eide (2006) teorin om omsorgsprofessionalitet, där de lyfter fram vikten av att ha empati hos den enskilda socialarbetaren, vilken ses som en central egenskap som gör det möjligt att sätta sig in i den andres situation samt lyssna in och förstå dennes känslor och varför hen reagerar på det som hen gör (Eide & Eide 2006, s. 31).

Utifrån de professionellas intervjuer gällande relationsskapande var alla de överens om att det var av stor vikt att ha en god relation till ungdomarna samt skapa tillit hos dessa. Dock skiljde sig Reginas intervju från de övrigas, då hon förutom sin fasta arbetstjänst som socialsekreterare även självmant hade erbjudit sig att vara kontaktperson för ungdomarna, vilket syftade till att kunna upprätthålla samt förbättra relationsskapandet med ungdomarna.

Regina såg ungdomarna och dessas familjer som experter i sina egna liv. Hon utgick primärt från ungdomarnas egna önsknings och perspektiv i sammanhanget, vilket hon inhämtade genom att bland annat fråga dem vilka behov av stöd och insatser dessa behövde för att klara vardagen. På detta sätt ville hon göra ungdomarna, samt dessas familjer, delaktiga i sin egen vård. Därtill var

Regina den enda i sammanhanget som nämnde att man skulle utgå ifrån individen och dennes behov i stället för att arbeta efter en given mall.

Samverkan

Enligt tidigare forskning av Widermark m.fl. (2011) är samverkan helt avgörande för att ungdomar ska få en positiv utgång av sin kontakt med behandlaren. En bra samverkan skall utgå från att olika professionella aktörer samlas och lyssnar på varandra och därtill samarbetar mot samma mål tillsammans med klienterna (ibid). Enligt Hesjedal et al. (2015) skall det vara en tydlig kommunikation mellan de olika organisationerna utifrån ett förebyggande syfte, vilket skall gagna både socialarbetaren och klienten (Hesjedal et al 2015). Vidare beskriver denne även betydelsen av att lyfta fram det som fungerar positivt kring ungdomarna, istället för att ha fokus på det som fungerar mindre bra. Även mindre positiva saker som händer kring ungdomarna är viktigt att ta upp för att därtill kunna ge positiv feedback kring ämnet. (ibid)

Något som samtliga respondenter var eniga om var betydelsen av samverkan mellan ungdomarna och socialarbetarna, då denna möjliggjorde för de båda parterna att ta hjälp av varandra och på så sätt kunna arbeta mot ett och samma mål, vilket i slutändan syftade till att få ungdomarna att hamna på rätt bana i livet.

Teorin om omsorgsprofessionalitet går ut på att målinriktningen ska vara av sådan karaktär att man samarbetar åt samma håll, samt att de olika aktörerna förstår varandra och därtill planerar för att tillsammans utveckla en bra arbetsallians tillsammans med sina klienter (Eide & Eide, 2006, s 33–36).

Røkenes (2016) teori om relationsskompetens första aspekt, det vill säga handlingskompetens, handlar om de kunskaper och verktyg som de professionella innehar om sitt verksamhetsområde för att kunna utföra sina arbeten på ett adekvat sätt. (ibid) Därtill behöver dessa ha god kännedom om exempelvis lagar, regler samt vilka resurser och insatser som verksamheten har att tillgå och därtill kan erbjuda sina klienter för att kunna upprätthålla professionalitet inom verksamheten (ibid).

Därmed omfattar relationskompetens att kunna förstå sig på samt samspela med sina klienter och de övriga professionerna inom verksamhetsområdet utifrån de riktlinjer som stipuleras för en samt utifrån de resurser som finns att tillgå för att kunna utföra sina arbeten på ett korrekt sätt och därtill hjälpa ungdomarna på bästa möjliga sätt (Røkenes 2016, ss. 7-11).

Samverkan anses vara en av de viktigaste arbetsformerna kring att hjälpa och stödja ungdomarna mot rätt riktning. Samverkan är stundtals en självklarhet när det gäller samverkan mellan socialtjänsten, skola, hälsosjukvård och polis. Dock kan det ibland uppkomma hinder gällande samverkan mellan dessa olika myndighetsaktörer när det kommer till sekretessen samt huruvida man är villiga att dela med sig av information sinsemellan, vilket uppdagades i en av våra intervjuer.

Kapitel 6

Diskussion

Bostadssegregationens konsekvenser för en kriminell livsstil.

Studiens resultat pekar på att bostadsmiljön under uppväxten hade varit en bidragande faktor till att ungdomarna hade utvecklat ett kriminellt beteende. Detta var ett faktum för alla våra respondenter oberoende av deras uppväxtmiljö.

En intressant aspekt värd att nämnas i sammanhanget var att bland de unga respondenterna med en ADHD-diagnos fanns det ett flertal ungdomar med annat etniskt ursprung än just svensk. Dessa ungdomar uttryckte erfarenheter av att utanförskap, trots att de var uppväxta i välbärgade och trygga bostadsområden, vilket därmed bidrog till att de ansåg att risken för att hamna i en kriminell bana inte var mindre bara för att dessa var uppväxta i bostadsområden som inte ansågs vara socialt utsatta bostadsområden. För i dessas värld handlade utanförskapet i grund och botten om att de blev stämplade av sin omgivning till följd av dessas etniska ursprung.

När detta blev till ett ständigt återkommande inslag i ungdomarnas liv blev det till en riskfaktor som kom att vägleda ungdomarna in på en kriminell livsstil, då känslan av att ständigt bli stämplad av sin omgivning gjorde att de unga sökte sig till människor som hade liknande erfarenheter samt delade den sociala bakgrunden som dem. Enligt respondenterna hade dessas upplevelser och erfarenheter av att bli misstänkliggjord av majoritetssamhället haft en direkt bidragande orsak till varför ungdomarna och dessas familjer inte hade känt sig som en del av närsamhället.

Att ständigt bli stigmatiserad av sin omgivning enbart till följd av att ens etniska ursprung kan ses som en tämligen central riskfaktor i sammanhanget. För genom att påminnas om sin olikhet i relation till andra i omgivningen kan detta resultera i att man utvecklar en känsla av att vara annorlunda, vilket i sin tur kan bidra till att man drar sig tillbaka från sin omgivning samt söker sig till andra omgivningar som man tycker bättre representerar en själv. Detta i sig kan ses som en form av utanförskap, då man oftast söker sig till bostadssegregerade områden för att finna acceptans samt känna samhörighet med sin omgivning.

Utifrån vår studies resultat har vi kunnat påvisa på diskrepanser med den tidigare forskningen gällande bostadsmiljöns påverkan på att ungdomar utvecklar en kriminell livsstil. För till skillnad från Estrada & Flyghed (2017), där dessa stipulerar att boendemiljön i ett socialt utsatt område som präglas av fattigdom och omfattande brottslighet kan resultera i att de boende i området normaliserar en kriminell livsstil, har vi kunnat konstatera att så inte behöver va fallet. För i vårt fall har vi haft med respondenter som växt upp och verkat i trygga och välbärgade bostadsområden och som trots detta ändå anammat och utvecklat en kriminell livsstil.

Familj och vänners inverkan på att utveckla en kriminell livsstil

Vidare framkom det från respondenternas svar att föräldrarsituationen hade haft en central roll i dessas uppväxt, då samtliga av dessa hade påverkats av sin familjesituation. De påverkades av psykisk ohälsa, frånvarande förälder, missbrukande föräldrar och kriminell familjekultur. Det var även tydligt att kompisarna runt omkring dessa också hade en stor påverkan på respondenternas liv samt de livsval som de gjorde till följd av deras umgänge med sina så kallade kompisar. Därtill påverkade kompisarna dem på ett negativt sätt, då de kunde förstärka deras kriminella tankar och handlingar och därtill få dem att omsätta och agera utifrån dessa.

Utifrån vår studies resultat har vi kunnat påvisa att frånvarande föräldrar samt bristande föräldraskap har en tämligen stor påverkan på huruvida barn och unga riskerar att hamna i brottslighet samt utveckla ett kriminellt leverne. För i mångt och mycket handlar föräldraskapet om så mycket mer än just närvarande föräldrar. Det handlar även om att föräldrarna tar ansvar för sina barn och ser till att de sköter sina dagliga bestyr samt rör sig i trygga miljöer och därtill umgås med positiva influenser. Vår studie bekräftar vad den tidigare forskningen belyser kring det hela, nämligen att goda vänskapsrelationer har en tydlig effekt på att minska psykiska symtom och kriminella handlingar i barndomen. Nära vänskap har en positiv effekt på

emotionell anpassning hos den unge, medan konfliktfylld vänskap bidrar till förhöjd utveckling av atypiska beteenden hos ungdomar (Mrug et al, 2012. s. 1014-1015).

Professionellas påverkan på att ungdomar med ADHD kan utveckla en kriminell livsstil.

En annan central del i vår studie berör våra intervjuer med de professionella socialarbetarna, där vi ville få ökade kunskaper kring vilka förebyggande och preventiva insatser som erbjuds ungdomar med ADHD-diagnoser som riskerade att utveckla en kriminell livsstil eller som redan hade utvecklat en kriminell livsstil. Då vi intervjuade socialarbetare som jobbade på samma enhet kunde vi utifrån intervjuerna uppmärksamma hur de arbetade olika gällande de förebyggande insatserna gentemot ungdomar med ADHD-diagnoser. Utifrån intervjuerna, går det att se att det finns diskrepanser kring arbetsmetoderna samt det förebyggande arbetet hos socialarbetare gällande hur de arbetar med ungdomar med ADHD-diagnoser, trots att de båda arbetar på samma enhet.

Detta kunde stundtals resultera i att ungdomarna inte fick de rätta insatserna i god tid till följd av att dessas ärende hamnar på olika bord och därmed fick de olika hjälpberoende på vem eller vilka som handlade dessas ärenden. Därmed förelåg det stor risk att de olika socialarbetarna gjorde olika bedömningar och därmed fattade beslut om stöd och resurser till ungdomarna som gjorde det hela till rena lotteriet, vilket i sin tur innebar att beroende på hur mycket tur eller otur klienten hade i valet av handläggare kunde dennes möjligheter till ett förbättrat liv antingen påverkas i positiv eller negativ riktning.

Utifrån studiens resultat kan vi se att det finns en samstämmighet kring vårt resultat och den tidigare forskningen gällande samverkan och vilken betydelse denna har för ungdomarna samt huruvida ungdomarna får den nödvändiga och adekvata stöd och hjälp som behövs för att förebygga och förhindra att dessa hamnar i kriminalitet. För våra respondenter, liksom Hesjedal et al. (2015), menade att vägen framåt för att nå fram till ungdomarna samt uppnå framgång i arbetet med att stävja ungdomsbrottslighet i stora delar var beroende av att samverka mellan olika myndigheter gällande ungdomarna fungerade friktionsfritt och harmoniskt, där alla inblandade

parter hade som huvuduppgift att verka för ungdomarnas väl och ve och delade med sig av samt tog del av information som syftade till att hjälpa ungdomarna att inte riskera att hamna i kriminalitet eller som avsåg att hjälpa dessa att lämna det kriminella livet.

Åtgärder för att motverka att ungdomar med ADHD diagnoser utvecklar en kriminell livsstil.

När det kom till relationsskapandet var samtliga professionella ense om att relationsskapandet var av stor vikt. Därtill var även socialsekreterarens tolkning av de olika lagarna och riktlinjerna avgörande för huruvida dessa kunde skapa en stabil relation till sina klienter. För beroende på hur strikt de tolkade de olika riktlinjerna och lagarna kunde detta ha en stor påverkan på relationen sinsemellan de professionella och dessas klienter. Relationskapandet kunde fungera som en sorts förebyggande insats för att förebygga att ungdomar riskerade att hamna i negativa beteendemönster. Detta kunde möjliggöras genom att de professionella underlättade processen genom att skapa trygghet hos ungdomarna samt få dessas tillit att vara med och påverka sina egna liv i en positiv riktning i livet. Därför gäller det att de professionella kunde göra ungdomarna delaktiga i sin egen process samt gav dessa möjlighet att vara med om att bestämma vilka insatser som dessa skulle få i sin behandling.

Då socialarbetare primärt har större vana av att arbeta administrativt samt ägnar en stor del av sin arbetstid åt att dokumentera sina ärenden, och därmed inte har lika mycket klientkontakt som fältarbetarna, anser vi att fältarbete är ett bättre sätt att nå fram till ungdomarna och därtill skapa mer gedigna relationer till dessa eftersom man som fältarbetare arbetar närmare ungdomarna. Därtill kan man skapa sig en bättre förståelse för ungdomarnas situationer genom att arbeta närmare dessa och på så sätt få en mer empatisk förståelse av dessas svårigheter och utmaningar i livet.

En annan viktig faktor som belyses utifrån de berättelser som respondenterna förmedlat i denna studie berör frågan kring ADHD-diagnostisering samt skolans ansvar för att vårda för barn och unga med ADHD-diagnoser. Flertalet av våra respondenter fick sina ADHD-diagnoser i ett

senare skede i livet, inte under deras skolgång, vilket enligt dessa hade kunnat hjälpa dem att klara skolan bättre om de hade fått diagnoserna i ett så tidigt skede som möjligt. Därmed var en utmärkande faktor kring riskfaktorer gällande ungdomar med ADHD skolgången, då alla respondenter hade en negativ upplevelse av skolan.

Vidare upplevde respondenterna också att de blivit stämplade av skolan och lärarna, vilket enligt Becker (2006) kan leda till att individer anammar en kriminell livsstil till följd av de attityder och uppfattningar som samhället har om dessa individer (Becker, 2006, ss.22–23).

Därtill var även samverkan en viktig aspekt i sammanhanget för att ungdomarna skulle få en gynnsam tillvaro i livet och därtill fungera på ett positivt sätt. För utifrån personalstudien förstärktes bilden av bristen på samverkan, då personalen berättade att de stundtals, samt till följd av den stränga sekretessen sinsemellan de olika inblandade myndigheterna, inte kunde få en helhetsbild av ungdomarnas situation, vilket i sin tur omöjliggjorde för dessa att kunna utforma en handlingsplan som tog de olika aspekterna i beaktande gällande ungdomarnas livssituation samt dessas svårigheter och utmaningar i livet. Vidare kunde samverkan, eller bristen på den, resultera i att de nödvändiga resurserna inte kom till gagn för ungdomarna, eller att fel insatser riktades till dessa.

Utifrån vår studies resultat har vi kunnat visa på en samstämmighet med den tidigare forskning kring uppfattningen om att sätta in preventiva insatser i ett så tidigt skede som möjligt för att stävja att ungdomar med ADHD-diagnoser riskerar att utveckla tendenser till att dras till kriminella miljöer. Våra respondenter menade, liksom Molina et al. (2007) och Mrug et al. (2012), att ju fortare man angrepp problemen så fort de första negativa tecknen visade sig och risken för kriminella beteenden och handlingar därmed blev uppenbara, desto större var chansen till framgång i arbetet med att förhindra att ungdomarna utvecklades i en riktning där deras underliggande ADHD-diagnoser riskerade att förvärra situationen samt resultera i att de lättare hamnade i kriminalitet i jämförelse med ungdomar utan ADHD-diagnoser. För vad vi vidare har kunnat konstatera utifrån vår studies resultat, som korrelerar väl med den tidigare forskningen, är det faktum att barn och unga med ADHD-diagnoser riskerar att i större utsträckning dras till kriminella miljöer och därtill lättare påverkas av den kriminella livsstilen i jämförelse med barn och unga utan ADHD-diagnoser.

Slutsats

I vår uppsats har vi främst valt att fokusera på ungdomar med diagnosen ADHD och sambandet till kriminalitet. Individer som lever med ADHD-diagnos har stor benägenhet att hamna i kriminalitet utifrån tidigare forskning, vilket denna studie har påvisat. Resultaten visar att faktorer som ADHD-diagnostisering, även om den sker vid ett senare skede i livet, ändå har haft betydelse för att hjälpa barn och ungdomar med ADHD-diagnoser samt eventuellt även motverka rekrytering till kriminella sammanhang.

Även synen på NPF-diagnoser i samhället och omgivningen tycks ha haft en stor betydelse i sammanhanget, dels för att bidra till stämpling och utstötning av ungdomarna, dels för att den tycks ha bidragit till stigma samt haft en direkt påverkan på föräldrarnas syn på huruvida de ska tillåta deras barn ska genomgå ADHD utredningar. Föräldrarna har varit tämligen rädda för vilka konsekvenser som inväntar deras barn och dem själva utifall utredningen visade på att ungdomarna hade ADHD diagnoser.

Därtill är det av stor vikt att ge familjerna valmöjligheter samt få dessa att bli delaktiga i processen. Men om dessa skulle avböja att medverka i utredningen kan det bli aktuellt för berörda myndighet, exempelvis socialtjänsten, att ingripa i det hela, i syfte att tillvarata på barnets bästa och förhindra att barnet blir lidande i sammanhanget, genom att förvägras att delta i en utredning som syftar till att underlätta livet för barnet samt förebygga att denne utvecklar avvikande beteenden.

En annan central faktor är segregationen i bostadsområdet, vilket kan kopplas till boendesegregationen, vilken i sin tur kan resultera i ett liv i utanförskap. Uppväxten för de unga vuxna respondenterna har skilt sig åt när det kommer till bostadsområdet. Detta har trots allt lett till att respondenterna har fått uppleva utanförskap av olika slag, som har bidragit till att de har sökt sig till likasinnade eller till områden där de känner samhörighet i form av levnadssätt.

Respondenterna kände sig stämplade på grund av sin etnicitet. Det spelade ingen roll om två av respondenterna bodde i trygga och välbärgade områden, de blev trots detta utsatta för marginalisering och utanförskap av sin omgivning. Därmed blev de stämplade av de boende i området till följd av att deras etniska ursprung inte överensstämde med majoriteten av de boende i området, vilka var av etniskt svenskt ursprung.

Därtill har relationen till familjen och vänner varit en bidragande faktor i respondenternas livsval. En uppväxt präglad av kriminalitet, missbruk, psykisk ohälsa och frånvarande föräldrar har varit flera av respondenternas vardag sedan barnsben. Att leva med en ADHD-diagnos, och att därtill ha levt och verkat under de livsförhållanden som respondenterna i denna studie har gjort, kan ha varit bidragande till att göra det svårt för ungdomarna att undkomma att inte dras in i en kriminell livsstil.

Utifrån intervjuerna med de unga vuxna framkommer det även att respondenterna blev stämplade och marginaliserade av skolpersonalen. Därmed bidrog skolpersonalens agerande till att ungdomarnas känsla av utanförskap förstärktes och resulterade i stigman, vilka i sin tur bidrog till att ungdomarna avskärmade sig från skolan för att därtill söka tröst från annat håll, vilket i många fall resulterade i att de hamnade på en kriminell bana.

Detta är viktigt att ta med i beaktandet när man belyser skolans ansvar i sammanhanget. För utifrån vad som framkommit i denna studie anser vi att det är av yttersta vikt att skolan tar ett större ansvar för barn och unga med ADHD-diagnoser samt att skolpersonal utbildas i att få en mer fördjupad kunskap kring NPF-diagnoser samt hur man ska bemöta och interagera med ungdomar som har dessa diagnoser på bästa möjliga sätt.

Därför är det viktigt att skolan ger sin personal möjlighet att delta på NPF kurser under arbetets gång samt därtill får den nödvändiga handledning som krävs för att dessa ska kunna hjälpa och behandla ungdomarna på ett rätt och respektfullt sätt, och därtill visar på förståelse för deras svårigheter och utmaningar i skolan. Sammantaget kan detta resultera i att skolpersonalen får en ökad kunskap samt trygghet kring att arbeta med barn och ungdomar med ADHD och därtill ökar

dessas empatiska bemötande och professionella förhållningssätt gentemot ungdomarna.

Vidare besvaras vilka förebyggande samhällsinsatser som står till buds samt hur effektiva dessa insatser är. I intervjuerna med de två socialarbetarna som arbetar på samma ungdomsenhet framkommer det att de arbetar lite olika gällande ADHD-diagnoser. Skillnaden mellan de två socialarbetarna var att den ena upplevdes vara mer drivande och insatt i de ärenden som hen handlade, till följd av att denne frivilligt hade valt att engagera sig mer djupgående i sina klienter utanför arbetstid. Socialarbetaren upplevdes även vara mer drivande och stötande i att erbjuda pedagogisk utredning i samverkan med skola och förälder när det blev aktuellt med sådana fall. Därtill samverkade hen tämligen noggrant och metodiskt för att upprätta samt upprätthålla BUP kontakt. Den andra socialarbetaren nämnde inget av dessa insatser, utan hon informerade oss om att de inte gör något enbart för att ungdomen har en ADHD-diagnos, vilket ansågs vara en skillnad i jämförelse med vad den andra socialsekreteraren berättade.

Vidare har vi i denna studie kunnat påvisa behovet av förändringar kring arbetet med ungdomar med ADHD problematik inom socialtjänsten. Enligt oss behöver socialtjänsten upprätta en sorts specialenhet för unga kriminella med ADHD-diagnos, där endast personal med spetskompetens arbetar, vilka har genomgått specialinriktad utbildning kring hur man bemöter och interagerar med unga med ADHD-diagnoser. För att dessa ska kunna upprätthålla en ständig hög nivå på sin kompetens, samt vidareutveckla sina kompetenser, måste dessa även delta på kontinuerliga kurser och utbildningar kring ADHD hos unga.

Även samverkan lyftes fram av samtliga respondenter som en central aspekt i sammanhanget, vilket enligt våra respondenter ansågs vara avgörande för hur de professionella samarbetar med ungdomarna. Samverkan kan ses som ett verktyg som de professionella aktörerna använder sig av för att tillsammans med klienter samarbeta mot samma mål. Dock kan samverkan stävjas av bland annat sekretesslagarna, vilket vi menar på behöver ses över för att olika instanser och myndigheter på ett bättre sätt ska kunna samverka, konsultera och inhämta information om ungdomarna sinsemellan utan att stötta på hinder, vilket är tämligen vanligt till följd av den nuvarande sekretesslagen. Därmed anser vi att det är av stor vikt att den nuvarande lagen ses över

och därtill genomgår förändringar som gör att sekretessen lättas på och därtill tar bort det hinder som gjort det svårt att samverka sinsemellan diverse instanser och myndigheter.

I studien belyses även betydelsen av relationsskapande. Professionella ska utöver sina kunskaper även besitta egenskaper som handlar om relationskompetens och empati för andra, för att på så sätt få tilltro och respekt hos sina klienter. I Denna studie har det framkommit att relationer kan bli lidande om de professionella socialarbetarna helt fyrkantigt följer de lagar och riktlinjer som stipuleras för dessa, utan att för den delen lyssna in ungdomarnas röst i sammanhanget och därtill utforma insatserna och resurserna utifrån de behov av hjälp och stöd som framkommit genom ungdomarna. Att inte göra ungdomarna delaktiga i sin egen vård kan få konsekvenser i form av att de saknar motivation till att delta i den, eller helt sonika struntar i att delta i den till följd av att deras röster inte fått komma till tals.

Genom att visa på förmåga att gå utanför rollen som den professionella socialarbetaren, samt därtill visa på omsorg och omhändertagande för ungdomarna utanför arbetstid, kan denne vinna ungdomarnas förtroende och tillit och därmed få dessa att lyssna in och följa ens förslag på hjälp och stöd för att komma till underfund med problemen som ungdomarna dras med i tillvaron. I Exempelvis Reginas berättelse gick det att skönja hur dennes brinnande intresse för att hjälpa ungdomarna även utanför dennes arbetstid bar frukt i form av att ungdomarna kände stort förtroende och tillit till henne. Sättet som Regina bemötte och interagerade med ungdomarna, genom att visa på respekt för deras självbestämmanderätt samt ta deras perspektiv och åsikter i beaktande vid beslut om insatser och resurser, gjorde att ungdomarna kände sig trygga med henne och därtill kunde anförtro sig henne sina diverse svårigheter och utmaningar i vardagen.

Även om Reginas berättelse är en liten del i denna studie, vilket därmed omöjliggör för oss att dra några generella slutsatser kring det hela, finner vi det ändå tämligen intressant i sammanhanget att hens sätt att arbeta på, där hen stundtals fick avvika från det professionella förhållnings sättet till förmån för det empatiska bemötandet, genom att bland annat umgås och interagera med ungdomarna utanför arbetstid, var det arbetssätt som fungerar bäst i sammanhanget för att få till konkreta förändringar hos ungdomarna.

Reginas erfarenheter hade gjort hen varse om att socialtjänstens på pappret preventiva och förebyggande insatser gällande ungdomar med ADHD-diagnoser inte riktigt fungerade i praktiken. Bland annat framförde hen hur vi kunde se resultat av dessa genom allt vapenvåld samt alla dödsjutningar bland unga i samhället. Att arbeta efter en given mall funkar helt enkelt inte i praktiken enligt Regina. Vederbörande menade att socialtjänsten behöver ändra sina rutiner och anamma ett helt nytt tänk och arbetssätt, där dessa såg ungdomarna och deras familjer som experter i sina egna liv. Vidare skulle man visa på respekt och förståelse för ungdomarna genom att visa dessa att man såg och hörde dessa, istället för att peka med hela handen och prata över huvudet på dem. På detta sätt skulle man kunna vinna ungdomarnas gunst och därtill få dessa att bli delaktiga i sin egen vård.

Slutligen var det även av stor vikt att socialarbetarna framöver hanterade liknande ärenden på ett professionellt och fördomsfritt sätt, i syfte att åstadkomma förändring hos de unge. Därtill skulle dessa inte vara rädda att bli alltför oprofessionella i sina möten med ungdomarna, genom att exempelvis inte förmå sig själva att finnas till för ungdomarna även utanför arbetstid. Att vara professionell kan på intet sätt komma på bekostnad av det empatiska förhållningssättet.

Förslag till vidare forskning

Det hade varit intressant att göra en samverkansforskning med olika professioner och fördjupa sig i politikernas värld. Det ska i så fall forskas kring samverkan med ungdomen och familjen, socialsekreterare, lärare, läkare, poliser och politiker för att se hur de tänker och på vilket sätt de kan förebygga detta samhällsproblem.

Referenslista

- Abrahamsson, L. (2010). *Tänk om – en bok om autism, aspergers syndrom, ADHD och andra förmågor*. Malmö: Epago.
- Andershed Henrik & Andershed Anna-Karin (2008-2009). *Normbrytande beteende hos unga: Risker, skydd och vikten av strukturerad bedömning*. *Elevhälsa*, 3, 5-18.
- Andershed, H., & Andershed, A-K. (2010). *Ungdomsbrottslighet: Hur vanligt är det och vad beror det på?* I H. Andershed, A-K. Andershed, & K. Söderholm Carpelan (Red.), *Ungdomar som begår brott, Vilka insatser fungerar?* (s. 25-41). Gothia
- Almer, G. M. & Mandel Sneum, M. (2012). *ADHD hos barn och vuxna*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Allgulander, C. (2008). *Introduktion till klinisk psykiatri* (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Brar, Annika (2011) *Från busfrö till brottsling?: ADHD-behandling bryter mönster*. (1. uppl.) Stockholm: Gothia.
- Becker. H. (2006). *Utanför, avvikandets sociologi*. (Frisendahl. K. 2: a upplagan). Lund: Arkiv förlag.
- Bernler, G., Johnsson, L. & Skårner, A (1993). *Behandlingens villkor: om relationen och förväntningarna i det sociala arbetet*. Stockholm: Natur och kultur
- Blom, B. & Morén, S. (2015). *Teori för socialt arbete*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bury, M. (2001), *Illness narratives: fact or fiction?* *Sociology of Health & Illness*, 23: 263– 285. doi:10,1111/1467-9566.00252
- Bryman, A. (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3:e uppl. Malmö: Liber.
- Dilallo, J. J., Jones, M., & Westen, D. (2009). *Personality Subtypes in Disruptive Adolescent Males*. *The Journal of Nervous and Mental*

Eide, T., Eide, H. (2006). *Kommunikation i praktiken - relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg*. 1 uppl. Stockholm AB: Liber

Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) (2017). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. (Fjärde upplagan). Lund: Studentlitteratur

Falk, A. E., Lee, S. S., & Chorpita, B. F. (2017). *Differential association of youth attentiondeficit/hyperactivity disorder and anxiety with delinquency and aggression*. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 46(5), 653-660.
doi:<http://dx.doi.org/10.1080/15374416.2015.1055858>

Goffman, Erving (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. 3. uppl. Stockholm: Norstedt

Gudjonsson, G. H., Sigurdsson, J. F., Sigfusdottir, I. D., & Young, S. (2012). *A National Epidemiological Study of Offending and Its Relationship With ADHD Symptoms and Associated Risk Factors*. *Journal of Attention Disorders*, 18(1), 3-13. doi:10.1177/1087054712437584

Graninger, Göran & Knuthammar, Christer (red.) (2009). *Samhällsbyggande och integration: frågor om assimilaton, mångfald och boende*. Vadstena: Stiftelsen Vadstena forum för samhällsbyggande

Harald Grimen, Nils Gilje. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar* Upplaga 3

Hesjedal, E., Hetland, H., & Iversen, A. (2015). *Interprofessional collaboration: self-reported successful collaboration by teachers and social workers in multidisciplinary teams*. *Child & Family Social Work*, 20(4), 437-445.

I Nilsson, I & Nilsson-Lundmark, E *ADHD ur ett socioekonomiskt perspektiv* Vol 90. Nr 3 (2013)

Jackson, D. B., & Vaughn, M. G. (2017). *Sleep and preteen delinquency: Is the association robust to ADHD symptomatology and ADHD diagnosis?* *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 39(4), 585-595. doi:<http://dx.doi.org/10.1007/s10862-017-9610-1>

Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur

Johansson, H. (2001). *"I det sociala medborgarskapets skugga. Rätten till socialbidrag under 1980-och 1990-talet"*. Lund: Lunds universitet

Jonsson, M. (2001). *"Om metoderna kommer och går. Intervjuer med handläggare och arbetslösa inom socialtjänsten"*. Stockholm: FoU Södertörn

Klein, Rachel G., Mannuzza, Salvatore, Ramos Olazagasti, Maria, Roizen, Erica, Hutchison, Jesse A., Lashua, Erin C. & Castellanos, Xavier. "Clinical and Functional Outcome of Childhood Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder 33 Years Later". *Arch Gen Psychiatry*. Vol. 69, nr. 12, 2012: 1295-1303. <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2012.271>. (Hämtad 2022-06-03).

Lichtenstein, P., Halldner, L., Zetterqvist, J., Sjölander, A., Serlachius, E., Fazel, S.,

Larsson, H. (2012). *Medication for attention deficit–hyperactivity disorder and criminality*. *The New England Journal of Medicine*, 367(21), 2006-2014.

doi:<http://dx.doi.org/10.1056/NEJMoal203241>

Läkartidningen (2014). *ADHD bör uppmärksammas mer – tidiga insatser spar lidande*. Hämtad 19 Nov, 2020, från <http://www.lakartidningen.se/Klinik-och-vetenskap/Kliniskoversikt/2014/09/ADHD-bor-uppmarksammas-mer--tidiga-insatser-spar-lidande>

Mallett, C. A., Dare, P. S., & Seck, M. M. (2009). Predicting juvenile delinquency: The nexus of childhood maltreatment, depression and bipolar disorder. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 19(4), 235-246. doi:10.1002/cbm.737

Molina, B. S. G., Pelham, W. E., Gnagy, E. M., Thompson, A. L., & Marshal, M. P. (2007b). *Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder Risk for Heavy Drinking and Alcohol Use Disorder Is Age Specific*. *Alcoholism, Clinical and Experimental Research*, 31(4), 643–654.

<http://doi.org/10.1111/j.1530-0277.2007.00349.x>

Mrug, S., Molina, B.S.G., Hoza, B., Gerdes, A.C., Hinshaw, S.P., Hechtman, L., & Arnold, L.E. (2012). *Peer rejection and friendship in children with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder: Contributions to long-term outcomes*. *Journal of Abnormal Child Psychology*. (40) 1013-1026.

doi:10.1007/s10802-012-9610-2

Røkenes, O. H. (2016). *Relationskompetens och kommunikation*. I Røkenes, O. H. & Hansson, P-H. (red). *Bära eller brista kommunikation och relationer i arbetet med människor*. Johanneshov: MTM

Simonsson, Anna & Lundholm, Lena. PAST Projekt ADHD Stationärt Team Slutrapport. 2016.

Socialstyrelsen. (2009). *Barn och unga som begår brott: Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2020). *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende: Kunskapsstöd för socialtjänsten*

Soltis, S. L., Probst, J., Xirasagar, S., Martin, A. B., & Smith, B. H. (2017). *Diagnostic and demographic differences between incarcerated and nonincarcerated youth (ages 6-15) with ADHD in south carolina*. *Journal of Attention Disorders*, 21(7), 554-560.

doi:<http://dx.doi.org/10.1177/1087054713506746>

Tidefors, I., & Strand, J. (2012). *Life history interviews with 11 boys diagnosed with AttentionDeficit/Hyperactivity Disorder who had sexually offended: a sad storyline*. *Journal of Trauma & Dissociation*. 13(4), 421-434. doi: 10.1080/15299732.2011.652344

Widmark, C., Sandahl, C., Piuva, K., & Bergman, D. (2011). *Barriers to collaboration between health care, social services and schools*. *International Journal of Integrated Care*, 11(3), e124–e124. <https://doi.org/10.5334/ijic.653>

Åström, Therese. Att bedöma behov: utredningar av ungdomar som begått kriminella handlingar. Diss., Karolinska Institutet i Stockholm, 2016.

Elektroniska länkar

https://bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980001575/1371914736934/2009_orsaker_till_brott_bland_unga.pdf [2021-12-15]

<https://www.expressen.se/nyheter/fejkade-bilder-sprids-efter-mordet-pa-einar>

<https://lagen.nu/2010:800#K3>

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-6-6219.pdf>

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tidigare-fotbollsspelare-haktad-for-kidnappning-av-kand-artist>

Lundholm, Lena (2014). *ADHD i Kriminalvården [Elektronisk resurs] sammanfattningsrapport*. Norrköping: Kriminalvården, Utvecklingsenheten

Socialstyrelsen, 2014-10 -29 Kort om ADHD hos barn och ungdomar. Hämtad den 19 Nov 2020, från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2014-10-29.pdf>

Bilagor

Intervjuguide

Uppväxt

Hur såg familjekonstellation ut under uppväxten?

Hur bodde du och din familj?

Hur var boendeområdet du växte upp i?

Diagnos ADHD

Hur gammal var du när du fick diagnosen ADHD?

Har du medicinerats?

Har medicinerna haft positiv/negativ effekt?

Hur har din skolgång varit?

Led du av sömnbrist?

Kriminalitet

Hur gammal var du när du börja begå kriminella handlingar?

Hur länge var du aktivt kriminell?

Sis - psykisk ohälsa hos ungdomar (kartlägga)

Risk & Skydd

Hur såg dina kompisrelationer ut under uppväxtåren?

Erbjöd skolan dig extra insatser?

Har du under din uppväxt haft fritidsaktivitet?

Förebyggande/Preventiva insatser

Socialtjänstensroll

Hur har du blivit bemött?

Har du varit delaktig i din egen vård?

Självbestämmande?

Har insatserna hjälpt? Vilken?

Har du blivit sedd och hörd?

Personal

1. Vem är du, vad är ditt arbetsområde, hur länge har du jobbat här
2. Vilka förebyggande insatser erbjuder ni unga/vuxna med ADHD/kriminella
3. När det gäller föräldrastödet, vad är det för insatser ni erbjuder.
4. Vilka riskbedömningsinstrument har ni/hur arbetar ni förebyggande
5. Vad är det som har funkade i ett ärende som leder till ett avslut

6. Vad i er arbete anser du är av betydelse för att en ungdom ska lyckas?

7. Har du några funderingar, tycker du vi har missat fråga om något som du anser är av betydelse till vår studie.

Samtyckesblankett

Samtycke till att delta i studien: ADHD & Kriminalitet- En kvalitativ intervjustudie av ungdomsbrottslighet och dess konsekvenser

.....

Genom mitt undertecknande nedan bekräftar jag att jag har tagit del av ovanstående information och är införstådd med hur mina personuppgifter kan komma att behandlas. Jag är medveten om att mitt deltagande är helt frivilligt och att jag kan avbryta mitt deltagande i studien utan att ange något skäl.

Datum och ort

Underskrift

Namnförtydligande
